షష్టిపూర్తి ప్రచురణ

ఓం

గీతా సంగ్రహము

(శ్రీమద్భగవద్గీత పదునెన్మిది అధ్యాయముల సారము
సులభశైలి వచనమున వ్రాయబడిన గ్రంథము)

రచయిత

కవిశేఖర కొండేపూడి సుబ్బారావు

అన్నిహక్కులు గ్రంథకర్తవి
మొదటి ప్రచురణ 1000 ప్రతులు
పింగళనామ సంII చైత్రము
ఏప్రిల్ 1977

ప్రాప్తిస్థానము
గ్రంథకర్త
47-10-5 ద్వారకానగరు
విశాఖపట్టణము-16

వెల రు 2-00 లు

ఈ గ్రంథ ముద్రణ కవసరమగు కాగితము ప్రభుత్వమువారినుండి ప్రత్యేక తగ్గింపుధరకు లభించినది. వారికి అనేక కృతజ్ఞతలు.

పీఠిక

శ్రీమద్భగవద్గీతను తెనుగున అనువదించి గీతామృతము అను పేరున ఒక గ్రంథమును నేను వ్రాసియుంటిని. ఆ గీతామృతమునందు భగవద్గీత లోని 701 శ్లోకములను, ప్రతిశ్లోకమునకు సులభశైలిలో పద్యము తాత్పర్యము, ప్రతిఅధ్యాయముయొక్క సారమును వ్రాయబడినవి. ఇవికాక గీతాసందేశము మనకెల్లరకు దైనందిన జీవితము నందెట్లు తోడ్పడి మన నైతిక ఆధ్యాత్మి కాభ్యుదయమున కెట్లు సహాయకారి కాగలదో విపులముగ, ఉదాహరణపూర్వకముగ వ్రాసిన భగవద్గీత—సాంఘికజీవనము అను ప్రత్యేకవ్యాస మొకటియు, ఇంకను గీతాప్రశస్తిని గురించిన కొన్ని ముఖ్య విషయములును గీతామృతమున కలవు.

నా గీతామృతములో గీత పదునెన్మిది అధ్యాయములకును వేఱు వేఱుగ వచనమున వ్రాయబడిన సారాంశములు గీతాసంగ్రహము అను పేర చిన్నపుస్తకముగా ఇందు ముద్రింపబడినవి, అధ్యాయ సారముతోబాటు ఆ అధ్యాయమునగల ముఖ్య శ్లోకములును సూచింపబడినవి.

గీతాశ్లోకములను పద్య తాత్పర్య సహితముగ సంపూర్ణముగ చదువు కొను తీరిక కొందఱకు లేకపోవచ్చును. గీతాపరిచయమును క్రొత్తగా సంపాదించుకొను నభిలాషగలవారును కొందఱుందురు. అట్టివారు తేలికగా చదువుకొని గీతాసందేశమును గ్రహించుటకు అనుకూలముగా నుండునను తలంపుతో ఈ చిన్నపొత్తము అచ్చువేయింపబడినది.

భగవద్గీత అన్నచో వైరాగ్యము నభ్యసించువారికే అను భయము కలుగుట కగత్యములేదు. పండిత పామరుల కందఱకును సర్వవిధముల ఉపయుక్తమగు ధర్మగ్రంథమిది. చదువలేనివారు తెలిసినవారిచే చదివించు కొని గీతోపదేశమును గ్రహింపవచ్చును. సులభమైన యోగమార్గములో మనుజుడు తన్ను తానుద్ధరించుకొని, సత్కార్యములద్వారా సమాజశ్రేయము

నకు తోడ్పడి, తుదకు పరమగమ్యస్థానమగు మోక్షప్రాప్తినందుటకు చెప్పబడిన పవిత్రోపదేశమే గీత. దుఃఖభూయిష్టములగు జనన మరణముల నుండి విముక్తిని బడసి భగవత్సాయుజ్య మందుటయే మోక్షము.

మహాభారత యుద్ధసమయమున శ్రీకృష్ణభగవానుడు స్వయముగ కర్తవ్యనిర్వహణమునుగూర్చి అర్జునునకు చేసిన ప్రబోధమే గీత. తరువాత నిది వ్యాసమహర్షిచే మహాభారతమున భీష్మ పర్వమునందు పదునెన్మి దధ్యాయములుగ వ్రాయబడినది. భగవద్గీతకు సాటియైన ధర్మగ్రంథము ప్రపంచవాఙ్మయమున మఱియొకటి లేదు. అనేకభాషలలోని కనువదింపబడి లోకైక మతగ్రంథముగా దేశదేశములందును ప్రఖ్యాతి వహించిన గ్రంథ రాజమిది.

భారతీయ సంస్కృతికి మూలకందములైన వేదములయొక్కయు ఉపనిషత్తులయొక్కయు సారము భగవద్గీత. ముక్తినందుటకు సాధనము లుగా చెప్పబడిన కర్మ భక్తి జ్ఞాన యోగ మార్గములను సమన్వయపఱచి జీవితపరమార్థములను సామాన్యజనులకుగూడ ఆచరణయోగ్యముగ తెలిపిన ఉత్కృష్టగ్రంథమిది. కర్తవ్యనిర్వహణమునుగూర్చి ఆనాడు అర్జునునకు చెప్పబడిన గీతాప్రబోధము జాతి మత విభేదములు లేక సర్వజనులకు సర్వ కాలములయందును అనుసరణీయము. మనదైనందిన జీవిత సమస్యల కన్నిటికిని దుఃఖనివారకములు శాశ్వత సుఖప్రదములైన పరిష్కారము లిందు లభించును. ఉదయమున మేలుకొని తిరిగి రాత్రి నిదురపోవువఱకు మన నిత్యప్రవర్తనలో ఆహార విహారములు, ఆచారవిచారములు, జపతప ములు, ప్రార్థనాదికములు, ఇతరులయెడ అనువర్తనము మున్నగు చిన్న చిన్నపనులనుండి పెద్ద పెద్ద సత్కార్యములవరకుగల కర్మాచరణమెట్లుండ వలెనో అందఱికిని అందుబాటులో నుండులాగున చెప్పిన ప్రతిభ భగవద్గీత యందేకలదు. కష్టసుఖములందు సమదృష్టి, సర్వభూతదయ, ఫలాపేక్ష రహితము ఈశ్వరార్పణము అయిన సత్కర్మాచరణమునే గీత బోధించినది.

అదియే మాధవసేవ అనదగిన మానవసేవ. భగవద్గీత ఉన్నస్థలములన్నియు పవిత్రము లనియు, గీతాశ్లోకము నొక్కదానిని చదివి అభ్యాసము చేసినను సద్గతులు కలుగునని గీతామహాత్మ్యమున చెప్పబడినది.

గీతాతత్త్వము సామాన్యప్రజలకుగూడ నిత్యవర్తనము నందెట్లుప యోగపడునో విశదీకరించుచు, భగవద్గీతయందున్న విషయములన్నియును సులభము తేటతెల్లము అయిన భాషలో నాగీతామృతమున వ్రాయబడినవి. గీతామృతము లోకులకందఱకు చాల ఉపయుక్తమైన ఉత్తమగ్రంథమని పండితులచే ప్రశంసింపబడినది. గీతాభిలాషు లెల్లరును ఆ గీతామృతమును కూడ పఠించి ఆత్మజ్ఞానలాభమును పొందగలరని ఆశించుచున్నాను.

విశాఖపట్టణము
28—2—77

కొండేపూడి సుబ్బారావు
గ్రంథకర్త

గీతా మాహాత్మ్యము

శ్రీమద్భగవద్గీతను నిత్యము పారాయణము చేయుటవలనను, గీతార్థ విచారణ సలుపుటవలనను కలుగు పుణ్యఫలమును శ్రీవిష్ణువే భూదేవికి చెప్పినట్లుగా సూతుడు శౌనకాది మహర్షులకు బోధించెను. ఈగాథ శ్రీ వరాహపురాణమున కలదు. గీతామహత్త్వ మీవిధమున వర్ణింపబడినది.

శ్రీ గీతాశాస్త్రమును పఠించిన తరువాత గీతామాహాత్మ్యమునుగూడ విధిగ చదువవలెను. భగవద్గీత పరమపావనమైన గ్రంథము. అది యెచ్చట నుండునో అచట సకల తీర్థరాజములుండును. గీతాప్రవచనము జరుగుచోట గోపికాగోపకులు నారదాది సకల ఋషులును సాయమగుదురు. గీతయే పరమవిద్య. నాశరహితమైన పరబ్రహ్మ స్వరూపము. శ్రీవిష్ణువునకు గీతయే నివాసమందిరము. అందుండియే శ్రీ విష్ణువు త్రిలోకములను పాలించును.

గీతనంతయు ప్రతిదినము పారాయణముచేయువారు జ్ఞానసిద్ధిని మోక్షప్రాప్తిని పొందుదురు. గీతాపాఠకునకు కర్మములు పాపము లంటవు. గీతను నిత్యము పూర్తిగా చదువుటకు శక్తిలేదేని సగమైనను, మూడవవంతైనను, ఆఱవవంతైనను, చివరకు కొన్ని శ్లోకములైనను ఒకశ్లోకమైనను లేదా శ్లోకార్థము చదివినను సద్గతులు కలుగునని చెప్పబడినది.

గీత నెల్లపుడు సమీపము నందుంచుకొని, చదివిన స్వల్పభాగమునైనను చిత్తశుద్ధిగ ఆచరించుటచే ఆత్మశాంతి, ముక్తిమార్గము అలవడునమట కెట్టి సందియములేదు.

హరిః ఓమ్ తత్ సత్

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మార్పణమస్తు

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

అర్జున విషాదయోగము

మొదటి అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

యుద్ధసన్నద్ధులై పాండవ కౌరవులు వారి వారి సేనలతో కురుక్షేత్రమున సమావేశమగుట—అర్జునుడు యుద్ధరంగస్థితులైన వీరులను పరిశీలించుట—అర్జునుని విషాదము.

అర్జునుడు రాజ్యసుఖముల కాశపడి ఇతర ప్రాణుల చంపనిష్టపడక, ధర్మము నెఱుగుట కొఱకై అమితముగ పరితపించెను. అందువలన అర్జునుని విషాదము కూడ నొక యోగముగా చెప్పబడినది.

సారాంశము

కురుక్షేత్రమున యుద్ధ సంసిద్ధులై చేరిన దుర్యోధనాదులు పాండవులు తదుపరి యేమిచేసిరని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రశ్నించగా సంజయుడిట్లు చెప్పెను.

ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా ! వినుము. ఉభయ సైన్యములు కురుక్షేత్రమున చేరగానే నీ సుతుడైన దుర్యోధనుడు ద్రోణుని కడకేగి, భీముని రక్షణ క్రిందనున్న పాండవసైన్యములను, భీష్మని రక్షణ క్రిందనున్న తమ సైన్యములను చూపి, తన ఇతర సేనానాయకులను కూడ వేఱు వేఱుగ తెలియజేసెను. ఇరుతెగలలోను మహారథులు, యుద్ధవిశారదులైన వీరులు పెక్కుమంది కలరు. కౌరవవీరులు తమతమ శంఖములను ఉత్సాహపూరితులై పూరించిరి. వెంటనే శ్రీకృష్ణార్జునులు, పాండవవీరులు తమ శంఖముల నొత్తిరి. ఆ శబ్దము భూమ్యాకాశములు నిండి కౌరవులకు హృదయవిదారకముగా నుండెను.

యుద్ధము ప్రారంభము కానున్నది. ఉభయ సేనల మధ్య తన రథమును నిలిపించి, అర్జునుడు యుద్ధ సమాగతులైన వీరుల నందఱిని పరిశీలనగా చూచెను. అచట సమావేశమైనవారు తనకు గురువులు, పితామహులు, తండ్రులు, సోదరులు, సుతులు, మిత్రులు మున్నగు స్వజనులు.

అయ్యో, రాజ్యము కొఱకు స్వజనులైన వీరందఱిని చంపవలెనా అను దుఃఖము అర్జునుని మనస్సులో ఒక్కసారి పెల్లుబికి వచ్చినది. జాలితో గుండె కరగినది. అట్లు విషణ్ణుడైన అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను.

ఓయి కృష్ణా! యుద్ధములో నాకెదురుగ నిల్చిన వారందఱు నాకు స్వజనులే. రాజ్యాశతో వీరినందఱను చంపవలెనా? అట్టి ఘోరకార్యము నేను చేయఁజాలను. అది వంశనాశనము, మహాపాపము కదా. అట్టి పాపము వలన సనాతనధర్మమే నశించును. దుష్టులైన దుర్యోధనాదుల కీజ్ఞానము లేకపోయిన, తెలిసిన మనమైనను ఈ పాపమునుండి తప్పించుకొనరాదా? ఈ యుద్ధమును తలఁచుచున్న కొలఁదియు నాదేహము వణఁకిపోవుచున్నది. అవయవములు శిథిలమగుచున్నవి. చర్మమంతయు మండిపోవుచున్నది. నిలుచుటకు గూడ బలము లేదు. ఆయుధములు చేతినుండి జారిపడిపోవు చున్నవి. నేనీ పాపయుద్ధమును చేయఁజాలను. వంశమే నాశనమగు చున్నపుడు దానివలన ప్రయోజనమేమి? భీష్మద్రోణులు నాకు పూజ్యులు, వారిపై నెట్లు బాణముల ప్రయోగింపగలను.

ఈ యుద్ధములో స్వజనులందఱను చంపి రాజ్యసౌఖ్య మనుభవించుట కంటె భిక్షమెత్తుకొనుట మేలు. యుద్ధము చేయకుండ నిరాయుధుడనై యున్న నన్ను దుర్యోధనాదులు చంపినను చంపనిమ్ము. అదియే మేలు. వారిని చంపినందువలన పాపమే గాని వేఱుప్రయోజనము లేదు. ముమ్మాటికి ఈ యుద్ధము నేను చేయఁజాలననుచు అర్జునుడు చేతనున్న గాండీవమును బాణములను జారవిడిచి రథమునందు విచారగ్రస్తుడై చతికిలబడెను.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు :

1, 10, 14, 21, 22, 28, 29, 30, 36, 47.

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

సాంఖ్యయోగము

రెండవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

సంఖ్యా సంబంధమైనది సాంఖ్యము. నాశవంతము పంచభూతాత్మకములగు దేహాదులు తదితర ప్రకృతి తత్త్వములను లెక్కించి, వాని కతీతము, అవ్యయము, నిత్యమునగు ఆత్మ వస్తుజ్ఞానము నుపదేశించునది సాంఖ్యయోగము.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

దుఃఖితుడగు పార్థుని శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధమునకు సముఖునిగా చేయుట—ఆత్మ వస్తు విచారణ—నిష్కామ కర్మము—స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణములు.

సారాంశము

అర్జునుడట్లు విషణ్ణుడై కన్నీరు కార్చుచు ఓ కృష్ణా! నేను ధర్మమేదియో అధర్మమేదియో యెఱుగని దీనస్థితిలో నున్నాను. నాకు మేదేదియో నిర్ణయించి నీవే చెప్పుము, అనగా శ్రీకృష్ణుడిట్లు నుడివెను.

అర్జునా! నీ పద్ధతి నాకంగీకారము గాదు. ఈ సందిగ్ధసమయములో నీకీ పిరికితనమెట్లు వచ్చినది? ఇది బొత్తిగా నీచమైనది. పైగా పండితునివలె గూడ వాదించుచున్నావే! బలపరాక్రమవంతుడవు, రాచబిడ్డవు అయిన నీకిది తగదు. యుద్ధమును త్యజించినచో నీవసమర్థుడవని అనరాని మాట లందురు. నీకీ అపకీర్తి శాశ్వతమై నిలుచును. క్షత్రియునకు యుద్ధము

స్వధర్మము. అందు గెలిచినచో రాజ్యసంపద కలదు; మరణించినచో స్వర్గసౌఖ్యము లభించును, కాన దుఃఖము విడిచి లెమ్ము.

బంధువులను చంపుచున్నందులకు గదా నీకీ విషాదము. పుట్టినవారికి చావు తప్పదు. తప్పించుకొనలేని వీని కొఱకై దుఃఖమెందులకు? ఇంతకును చంపువాఁడెవఁడు చచ్చువాఁడెవఁడు? ఇది వట్టిభ్రమ. మనకు కనబడుచున్న దేహములకే జననమరణము లున్నవి. దేహము నాశ్రయించుకొనియున్న ఆత్మకు లేవు. చినిగిపోయిన ప్రాతబట్టలను విసర్జించి మనుజుడు క్రొత్త బట్టలను ధరించుచున్నట్లే పతనమైన దేహమును విడచి వేఱొక దేహమునందు ఆత్మ చేరుచుండును. ఖడ్గము గాని, అగ్ని గాని, జలము గాని, వాయువు గాని ఆత్మనేమియు చేయఁజాలవు. ఆత్మ నిత్యుఁడు, అగోచరుఁడు, ఊహించుటకు కూడ శక్యము గాదు. అట్టి పరమాత్మయే ఈ జగత్తంతయు నిండియున్నాడు. అన్ని ప్రాణులయందున్న ఆత్మయు నొక్కటే. ఈ ఆత్మ ఒకరిని చంపునది, ఒకరిచే చంపఁబడునదియు కాదు. ఆతజ్ఞానము కలవారు. బ్రతికియున్నవారి కొఱకు గాని, మరణించిన వారి కొఱకు గాని విలపింపరు ఈ ఆత్మతత్త్వము యొక్క నిజము నెఱింగి యికనైనను నీ కర్తవ్యమైన యుద్ధమునకు నిశ్చింతగా లెమ్ము.

అర్జునా! యుద్ధము పాపకర్మమంటివి కదా. కర్మబంధములనుండి తప్పించుకొని మోక్షమునందగల యోగబుద్ధినికూర్చి కూడ నీకు చెప్పెదను వినుము. వేదములందు కొంత భాగము స్వర్గాదిసౌఖ్యములే పరమ లక్ష్యములుగా బోధించుచు వానికనువైన యజ్ఞక్రియలను కూడ చెప్పును. వానియందు మోక్షఫలము లేదు.

ముముక్షువు యొక్క లక్షణము లివి. ప్రాపంచిక విషయ సుఖములందు చరించెడి ఇంద్రియములను మనస్సును నిగ్రహించవలెను. కోరికలువీడి కర్మము నాచరించుటయే మన పని. కర్మఫలము నాశింపరాదు. విషయేంద్రియ ప్రవర్తనము నిరోధించుటయేకాక మనస్సునందలి విషయవాసనలను కూడ నిర్మూలించవలెను. సత్త్వరజస్తమములగు త్రిగుణముల కతీతుఁ

డయి, కష్టసుఖములందు, మంచిచెడ్డలందు, సమబుద్ధి కలిగి యుండవలయును. కర్మములందాసక్తి యున్నచో నది కోపమునకు, తుదకు బుద్ధినాశమునకు దారితీయును. వీనిని వదలినవాడే నిష్కామ కర్మయోగి.

ఈ యోగసాధనకు, నిశ్చయమైన బుద్ధి అవసరము; లేనిచో మనస్సు పలువిధములఁ బోవును. ఇంద్రియములు బలమైనవి. పండితునైనను లొంగదీసుకొనును. వాని నణచిపెట్టినపుడే బుద్ధి స్థిరమైయుండును. అట్టి స్థిర బుద్ధిచే అజ్ఞానమును నశింపఁజేసినపుడే మనోవికలత్వముపోయి విరక్తి లభించును. ఇదియే స్థితప్రజ్ఞ.

స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణములను వినుము. మనసున కోరికలు లేకపోవుట, ఆత్మయందు సదా తృప్తుడై యుండుట. 'నేను,' 'నాది' అను భావములు లేక యుండుట, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములందు రాగద్వేషములు లేక చరించుట. ఇంద్రియములను మనస్సును నిగ్రహించి కామవాసనలు నిర్మూలించుట, భగవంతునియందు లగ్నమైన చిత్తము కలిగి యుండుటయును

అట్టి స్థితప్రజ్ఞుఁడు నాయందే మనస్సును లగ్నముచేసి మననశీలుడు కావలెను. దానివలన మనోనైర్మల్యము, పరమశాంతియు కలుగును. ఇదియే బ్రహ్మసంబంధమైన స్థితి. ఈ స్థితిని పొందిన మనుజుఁడు తిరిగి ప్రాపంచిక విషయ సంబంధమైన మోహమున పడడు. మరణసమయమందిట్టి స్థితి యున్నవానికి బ్రహ్మానందమనబడు మోక్షము లభించును

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు :

2, 7, 17, 18, 22, 27, 30, 31, 39,

41, 45, 47, 48, 54, 64, 68, 71, 72.

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

కర్మయోగము

మూడవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

లోకమున ప్రతివ్యక్తియు నిత్యము నేదోయొక కర్మ నాచరించుచునే యుండును. తన విధ్యుక్త కర్మమును ఫలాపేక్ష లేక ఈశ్వరార్పణముగా చేయుటయే నిష్కామ కర్మము.

ముఖ్యాంశములు :—

ఫలాపేక్షరహితమైన కర్మాచరణము - యజ్ఞకర్మములు - లోకమునకు సన్మార్గదర్శకమైన కర్మాచరణము - జ్ఞాని, అజ్ఞాని - మనసున రాగద్వేషములు. కామక్రోధములు లేకుండ యుండుట.

సారాంశము

సాంఖ్యయోగమును వినిన అర్జునుడు జ్ఞానకర్మయోగములలో తనకేది శ్రేయము? జ్ఞానమే శ్రేయమైనచో తానీ ఘోరమైన యుద్ధకర్మమునకేల దిగవలయునని అడుగగా శ్రీకృష్ణు డిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా! జ్ఞాన, కర్మయోగములు రెండును శ్రేయోదాయకములే. రెంటిని నేనే చెప్పితిని. ప్రతివ్యక్తియు ప్రతిక్షణమును ఏదో ఒక కర్మమును చేయుచునే ఉండును. ఇంద్రియములను నిరోధించి, విషయభావనను కూడ మనసునకు రానీయక ఫలాపేక్షను వదలి కర్మము లొనర్పవలెను.

కర్మములను చేయుచుండుటయే మేలుగాన శాస్త్రవిధ్యుక్తములైన కర్మాచరణ మొనర్పవలెను. జీవయాత్ర కవి మిక్కిలి ఉపయుక్తము లగును.

భగవద్విషయమైన యజ్ఞకర్మమునందు తక్క ప్రజలు సామాన్యముగా ఇతర కర్మములందు బద్ధులగుదురు. కాన అర్జునా! యజ్ఞకర్మములను ఫలాసక్తిలేక చేయవలయును. యజ్ఞములతోబాటు ప్రజలను బ్రహ్మదేవుడు సృష్టించి ప్రజలకిట్లు చెప్పెను. యజ్ఞకర్మముల వలన దేవతలు తృప్తులై ప్రజల కష్టైశ్వర్యము లిచ్చెదరు. తిరిగి పూజారూపముగ వానిని ప్రజలు దేవతలకు సమర్పించుట విధి. ఇట్లు దేవతలు ప్రజలు అన్యోన్యము శ్రేయఃకాములై యుండుట మంచిది. కలిగినదంతయు తానే తినవలయునను లోభత్వము ఉండుట దేవతలయెడల నపచారము చేయుటయే. సత్కర్మము వేదమునుండి కలిగినది. వేదము అక్షర పరబ్రహ్మమువలన కలిగినది. కాన పరమాత్మ యజ్ఞమునందు ప్రతిష్ఠితుడై యుండెను. ఈ జగచ్చక్రమును అందఱు ననుసరించవలసినదే.

ఆత్మ నెఱిగి ఆత్మానందమును పొందువాడే జ్ఞాని. అట్టివానికి ఒకరి నాశ్రయించు పనియేలేదు. కర్మాచరణమునకు కూడ అతడు అతీతుడు. కర్మఫలాపేక్షలేని కర్మయోగులకు మోక్షసిద్ధి కలుగును. పూర్వము జనకుడు మున్నగు రాజు లిట్టి కర్మయోగులై తరించిరి. శ్రేష్ఠులు చేసిన పనులను, వారేర్పఱచిన సదాచారములనే ప్రజ లనుసరింతురు. కాన లోకమును మంచి త్రోవలో పెట్టు నిమిత్తము సత్కర్మము లొనర్పవలెను.

అజ్ఞానులు ప్రతిఫలాపేక్షతో కర్మము లాచరించుచుందురు. జ్ఞానులు వారికి చిత్తచాంచల్యము కలిగించరాదు. అట్లుచేసినచో వారు కర్మములను చేయుటయే పూర్తిగా మానెదరు. ప్రకృతి స్వాభావికములు జన్మాంతర సంచితములగు గుణములచే ఇంద్రియములు తమంత తాము కర్మముల నొనర్చును. అజ్ఞానులా ప్రకృతి గుణములకు లోబడుదురు. అట్టి కర్మములందు తనకు సంబంధము లేకపోవుట గ్రహించి జ్ఞానియైనవాడు ఆ కర్మములందాసక్తి పడడు. శాస్త్రసమ్మతమైన కర్మములను జ్ఞాని తాను చేయుచు, ఇతరు

లకు మార్గదర్శకుఁడు కావలెను. కావున ఓ అర్జునా! నేను చేయుచున్నాను. అను కర్తృత్వభావమును వదలి అన్ని పనులను నాయందు సమర్పించుచు నీ స్వధర్మమైన యుద్ధము నొనరింపుము. పరధర్మ మెప్పుడును భయావహ మైనదే.

చెవులకు శబ్దమునందువలె ప్రతి యింద్రియమునకును వానికేర్పడిన విషయమునందు ప్రీతిగాని, ద్వేషముగాని ఉండును. ఈ రాగద్వేషములే శత్రువులు, వీనికి వశము కాగూడదు. మనసునందిష్టము లేకపోయినను కామము (వాంఛ) ప్రజలచే బలాత్కారముగ పాపకార్యములు చేయించు చుండును. అదియే క్రోధముగా పరిణమించును. ఈ కామమునకు తృప్తి యనునదిలేదు. ఇంద్రియముల నాశ్రయించి జ్ఞానమును కప్పివేయును. కావున మొట్టమొదట ఇంద్రియముల నరికట్టి కామము నణచవలెను.

దేహము, మనస్సు వీనికంటె బుద్ధి, బుద్ధికంటె ఆత్మ శ్రేష్ఠము. బుద్ధిచే మనోచాంచల్యమును నశింపజేసి, కామము నణచి, ఆత్మవస్తువు నెఱుగుటకు యత్నింపవలెను.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్యశ్లోకములు.

1, 3, 5, 7, 9, 12, 15. 19,

26, 27, 30, 35, 36, 37, 43.

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

జ్ఞానయోగము

నాల్గవ అధ్యాయము: సారాంశము

ప్రధాన విషయము:—

అధ్యాత్మజ్ఞాన మహిమ—అట్టి జ్ఞానసాధనకు మార్గములు.

ముఖ్యాంశములు:—

నిష్కామ కర్మయోగ ప్రశంస — భగవన్మహిమ కర్మము, అకర్మము, వికర్మము — వివిధములగు యజ్ఞములు. జ్ఞానయజ్ఞము—జ్ఞానమహత్త్వము.

సారాంశము

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు అర్జునున కిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా! నేను నీకిపుడు చెప్పినది నాశరహితమైన నిష్కామ కర్మ యోగము. ఈ యోగసాధన మనోనైర్మల్యము చిత్తశాంతి నొసగి అధ్యాత్మ జ్ఞాన సంపాదనకు దోహదము చేయును. సృష్ట్యాదిని నేను దీనిని సూర్యున కుపదేశించితిని. సూర్యుడు మనువునకు, మనువు ఇక్ష్వాకునకు దీని నుపదేశించిరి. ఇట్లే వంశక్రమాగతముగా రాజఋషులందఱు దీని నభ్యసించిరి. చాలకాలమగుటచే నిప్పుడిది నశించినది. నీవు నాకు భక్తుఁడవు, సఖుఁడవు గాన అతిరహస్యమైనను దీనిని నీకు చెప్పితిని,

నాకును, నీకును, ఈ రాజులందఱకును అనాదినుండియు ఎన్నో జన్మములు గడచినవి. వానిని నే నెఱుఁగుదును. నీవెఱుఁగవు. నాకు జనన మరణములు లేనప్పటికిని నా మాయాశక్తిచే నే నుద్భవించుచుందును.

జగతిలో ధర్మమునకు హాని కలిగి అధర్మము ప్రబలినపుడు, సజ్జనులను రక్షించి, దుష్టులను శిక్షించుటకును, ధర్మమును, పునరుద్ధరించుటకును, ప్రతి యుగమందును నేను అవతరించుచున్నాను. నా జన్మములు, అవతారములు దివ్యములైనవి. వీని నిజతత్త్వమెఱిగినవారు మరణానంతరమున నన్ను చేరుకొందురు.

ప్రజలను వారి వారి గుణములు, కర్మముల ననుసరించి నాలుగు వర్ణములుగా నేనే సృజించితిని. ఎవరెట్లు వారి కర్మముల నొనర్చి నన్నాశ్రయించుచుందురో అట్లే వారిని నే ననుగ్రహింతును.

కర్మము యొక్క తత్త్వము నెఱుగుట చాల కష్టము. అయినను శాస్త్ర సమ్మతమైన కర్మమును, శాస్త్ర నిషిద్ధమైన వికర్మమును, ఏమియు చేయకపోవుట అను అకర్మమును గూర్చి చక్కనెఱుగవలెను.

కర్మములందు ఆసక్తి, ఫలాపేక్షను వదలినపుడే యోగికి ఆత్మాశ్రయ బుద్ధియు జ్ఞానము కలుగును. అట్టివాడు దైవమంపిన వృత్తియందున్నను కర్మము చేయనివాడే. ఆ యోగి కేవలము దేహాధారణ నిమిత్తము కర్మము లొనర్చినను అతనిని పాపములంటవు.

ప్రతి వ్యక్తియు పరులనుండి ధన వస్తు సంపదల పరిగ్రహించుట కాసక్తిమానక, తనకు అప్రయత్నముగ లభించిన వానితోడనే తృప్తిబొందవలెను.

ఈ లోకమందు కర్మాచరణమువలననే ఫలితములు శీఘ్రముగ లభించుటచే చాలమంది దేవతారాధన కర్మములు చేయుదురు. యజ్ఞము లట్టివి. యజ్ఞము నొనర్చువాడు, హోమము, హోమద్రవ్యములు, అగ్ని మున్నగునవన్నియు బ్రహ్మస్వరూపములుగనే చూడగలిగినపుడు, యజ్ఞకర్త తుదకు ఆ బ్రహ్మసాయుజ్యమునే పొందును.

యజ్ఞము లనేకవిధములు. దేవతారాధనము, ఇంద్రియనిగ్రహము, జీవబ్రహ్మైక్యభావము, విషయసుఖములందు విరక్తి, ప్రాణాయామము,

దానములు, తపము, వేదాధ్యయనము, ఆహారవిహార నియమములు, ఇవన్నియు యజ్ఞములే. పాపము పోగొట్టునవే యజ్ఞశేషాన్నము అమృతసమమైనది. దానిని భుజించినవానికి పరబ్రహ్మపదము లభించును. ఏదో యొక విధమైన యజ్ఞమునందును శాస్త్రవిధిగ నాచరించనివానికి ఇహపరసౌఖ్యములు లేవు.

కర్మ యెట్టిదైనను అవియన్నియు తుదకు జ్ఞానమునందే పరిసమాప్తి అగును. అందువలన అన్ని యజ్ఞములలోను జ్ఞానయజ్ఞము మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. అధ్యాత్మ జ్ఞాన సముపార్జనమే జ్ఞానయజ్ఞము.

అర్జునా! యెట్టి జ్ఞానము వలన నీ మనస్సునందలి భ్రాంతి తొలగి, నీవు సమస్త ప్రాణులను నీయందును, పిదప నాయందు చూడగలవో అట్టి జ్ఞానమును తెలిసికొనుము. జ్ఞానసంపాదనకు వినయవిధేయతలు గలిగిన గురుశుశ్రూషయే మంచి యుపాయము. జ్ఞానమునకు సమానమైనది మరియొకటి లేదు. నిస్సందేహము నిర్మలమైన చిత్తము గల యోగసిద్ధుడు జ్ఞానమును తన యాత్మయందే అనుభవించును. ఇంద్రియనిగ్రహము కల్గి కర్మఫలమునందాశ త్యజించి నిష్కామకర్మయోగము పొందినవానికి, సందేహములను భ్రాంతిని తొలగించు జ్ఞానము లభించును. అట్టి నిష్కామ కర్మమునే నీవును ఆచరింపుము,

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్యశ్లోకములు.

1, 5, 7, 8, 10, 13, 17, 18, 21,

23, 24, 31, 33, 34, 36, 38, 41,

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

కర్మసన్న్యాస యోగము

ఐదవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

సన్న్యాసమనగా త్యాగము, సర్వకర్మములను వీడి నిర్విషయముగా నుండుట కర్మసన్న్యాసము. కర్మఫలాపేక్షలేని నిష్కామకర్మయోగమును అభ్యసించిన తరువాతనే కర్మసన్న్యాసపూర్వకమైన ఆత్మస్థితి యలవడును.

ముఖ్యాంశములు :—

సాంఖ్యకర్మయోగముల తారతమ్యము—వాని లక్షణములు—జ్ఞాన, భక్తి, ధ్యాన విషయముల చర్చ.

సారాంశము

అర్జునునకు మఱల నొక సందేహము కలిగినది. కర్మపరిత్యాగపూర్వకమైన జ్ఞానమును చెప్పి శ్రీకృష్ణుడు కర్మయోగము నా వెంటనే ప్రశంసించుచుండెను. వీనిలో నిశ్చయముగా తనకేది శ్రేయోదాయకమో తెలియగోరగా శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా రెండును మోక్షదాయకములే. అవి ఒకటినుండి మఱియొకటి భిన్నము గాదు. కర్మయోగము శీఘ్రఫలితముల నిచ్చును. రాగద్వేషములు, సుఖదుఃఖములు, మానావమానాది ద్వంద్వములకతీతుఁడైన నిష్కామ కర్మయోగి నిత్యసన్న్యాసియే. జ్ఞానసిద్ధికి నిష్కామకర్మము ప్రాతిపదిక,

ప్రథమ సోపానము. ఈ కర్మయోగము వలన గూడ బ్రహ్మసాయుజ్యమే లభించును.

చిత్తశుద్ధిప్రాప్తికి కర్మయోగము ముఖ్యము. కర్మములను ఎట్టి ఫలాపేక్షలేక పరమేశ్వరార్పణముగనే భావించి ఆచరించవలెను. అన్ని ప్రాణుల యందున్న ఆత్మయు నొకటియే యను సమత్వబుద్ధి యున్నపుడే ఆత్మ దర్శనమగును. అట్టి సమదృష్టి గలిగిన మనుజుని కర్మములంటవు. చూచుట, వినుట తుదకు ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు మున్నగు పనులన్నియు ఇంద్రియములు స్వాభావికముగ వర్తించుటవలననే నిర్వహింపఁబడుచున్నవి. తానై చేయుచున్నదేమియులేదని గ్రహించగలిగిన యోగికి వానియందు ఆసక్తి కాని అభిమానము గాని ఉండదు. అందువలన నతఁడు కర్మబద్ధుఁడు గాడు. అతనిని పాపము లంటవు.

జన్మాంతర సంస్కారముల వలన లభించిన యెవరి పుణ్యపాపములు వారివి. భగవానుఁడు వానిని గ్రహింపఁడు. వానిని భగవానుని కారోపించుట భ్రమ మాత్రమే.

ఇంద్రియనిగ్రహుఁడైన కర్మయోగికి చిత్తశాంతి లభించును. తక్కిన వారికది ప్రాప్తము కాదు. ఆ యోగియె మనస్సుచే కర్మములను త్యజించి తానేమియు చేయక, చేయించక తన యాత్మయందే పరమసుఖము ననుభవించును.

లోని అజ్ఞానమును క్రమక్రమముగ నశింపఁజేయవలెను. పరమాత్మనే పరమగతిగ శరణు పొందవలెను. ఉత్తమ (గోవు) నీచ (కుక్క) భేదములు లేక, సర్వమున సమబుద్ధిని పెంపొందింపవలెను. అట్టి సమబుద్ధియున్న వానికి సుఖదుఃఖములందు సంతోషద్వేషము లుండవు. అతడు సంసారమును తరించి భగవంతునియందున్నట్లే. ఋషులనగా వారే. వారికి మఱి పునర్జన్మ లేదు.

ప్రాపంచిక సుఖములెల్ల వచ్చుచు పోవుచుండును. ఈ అశాశ్వతము లగు వానియందు జ్ఞానికి ఆసక్తి కలుగదు. అవ్యయమైన ఆత్మజ్ఞానానందమే జ్ఞానియొక్క లక్ష్యము.

శరీరము శిథిలము కాకముందే కామకోపముల నణచుటకు ప్రయత్నములు సాగవలెను. ధ్యాననిష్ఠతో ఆత్మయందు జ్ఞానకాంతి వెలుగునటుల చేసికొనవలయును. అట్టి స్థితియందే జీవునకు పరమాత్మయందైక్య భావము కలుగును. అట్టి ఆత్మవేత్తలు సర్వమునందును పరబ్రహ్మమును గాంచెదరు.

ఆశ, కోపము, భయము, అను గుణములను వీడి, ఇంద్రియము లందును మనస్సునందును చాంచల్యములేక, కనుబొమల మధ్యయందు దృష్టిని నిల్పి, ప్రాణాయామము నొనరించుచు ధ్యాననిష్ఠ నభ్యసించవలెను. తపములకు యజ్ఞములకు భోక్తనుగను, అన్ని ప్రాణులకును క్షేమంకరుడైన హితునిగను నన్నెఱిగి మననశీలి కావలెను. అట్టి యోగియే పరమశాంతిని పొందగలుగును.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు.

1, 2, 8, 9, 12, 15, 23, 24, 27, 28.

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

ఆత్మసంయమయోగము

ఆరవ అధ్యాయము: సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

ఇదియే ధ్యానయోగము. దేహేంద్రియములను, మనస్సును, బుద్ధిని చాంచల్యము లేక నిరోధించి ధ్యానమార్గమందు ఆత్మను నెలకొల్పుట, యిందు చర్చింపబడినది.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

యోగసిద్ధుని గుణములు — ఆత్మోద్ధరణము — ధ్యానవిధానము—మనో నిగ్రహము — యోగసిద్ధిసాధన.

సారాంశము

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా! కర్మఫలము నాశింపని నిష్కామకర్మాచరణుడే సన్యాసియును, యోగియును. కేవలము బాహ్యాడంబరమునకై అగ్నిహోత్రాది క్రియలను కర్మములను వదలినంతమాత్రముచేత కాదు. కామవాసనా రహితమైన చిత్తనైర్మల్యమలవడవలెను. ధ్యానయోగికి నిష్కామకర్మమే సాధనము. ఆ యోగనిష్ఠ సాధించినవానికి కర్మనివృత్తిరూపమైన చిత్త శాంతియే ముఖ్యలక్షణముగా నుండును. విషయసుఖములందును కర్మము లందును ఆసక్తిలేనివాఁడు, సంకల్పరహితుఁడు అయిన వ్యక్తియే యోగ సిద్ధుఁడు.

ఆత్మను పాడొనరింపకూడదు. పరిశుద్ధమై నియతమైన మనస్సుచే ఎవరి ఆత్మను వారు ఉద్ధరించుకొనవలెను. ఆత్మను పరమాత్మధ్యానమందే యుంచవలెను. లేనియెడల మలినమైన తన మనస్సే తనకు శత్రువై హాని చేయును.

సుఖదుఃఖములు, మానావమానములు మున్నగు ద్వంద్వములకు అతీతుఁడై, సర్వప్రాణులయెడ సమబుద్ధి కలిగి, నిర్వికారుడైనవానికే పరమాత్మధ్యానము లభించును.

యోగసాధకుఁడు శుచియైన ప్రదేశమున దర్భాసన మేర్పఱుచుకొని. మనస్సు నటునిటు పోనీయక ఏకాగ్రచిత్తుడై ఏకాంతముగ ధ్యానసాధన సల్పవలయును. నిర్భయము, బ్రహ్మచర్యము, చిత్తప్రశాంతత పాటించ వలెను. మనోనిగ్రహముగల యోగి ఆత్మధ్యానవంతుడై మోక్షరూపమైన శాంతిని పొందుచున్నాడు. ఆహారము, నిద్ర, ప్రవర్తన, మెలకువ వీని యన్నిటియందును మితమైన పద్ధతులే గాని విపరీతమైన అలవాట్లుండరాదు. ఈ సాధనకు కావలసినది నిశ్చలమైన చిత్తము,

నిగ్రహింపబడిన మనస్సునందే శాంతియు, దుఃఖసంబంధములేని ఆనందానుభవము కలుగును. అట్టి స్థితియే ఆత్మసాక్షాత్కారమనబడుచున్నది. సంకల్పములు, కోరికలు పూర్తిగా త్యజించి, బాహ్యవిషయములనుండి మనస్సును మరల్చి క్రమక్రమముగా మనస్సును ఆత్మధ్యానమందుంచ వలెను. అటునిటు పరుగులెత్తు మనస్సును తిరిగి మరలించి తీసికొని రావలెను. అట్టి ధ్యానయోగికి సర్వోత్తమమగు ఆత్మానందము లభ్యమగు చున్నది. సమబుద్ధి కలిగి, అందఱి కష్టసుఖములు తన అనుభవములవంటివే యని గ్రహించి, సర్వత్ర పరమాత్మను, పరమాత్మయందు సర్వమును ధ్యానయోగి చూడగల్గును. అట్టి యోగి బ్రహ్మస్థితిని పొందినవాడే.

మనస్సు నిజముగా చంచలమైనది, కట్టుబాటొనరించుట కష్టము. కాని అభ్యాసము వలన నది సాధ్యమగును. మనస్సును జయింపలేనివానికి

యోగసిద్ధి లభ్యము కాదు. ఒకవేళ ఇట్టి యోగసాధనలో మొదటినుండియు శ్రద్ధ కలిగి తుట్టతుదకు సిద్ధి పొందఁజాలనివాఁడైనను భ్రష్టుఁడు కాఁడు. సత్ప్రయత్నము కలవారి కెప్పుడును దుర్గతి కలుగదు. అట్టి మనుజుడు చాల కాలము పుణ్యలోకము లనుభవించి తిరిగి భూమియందు భాగ్యవంతులు, సదాచారులు లేదా యోగసాధకులున్న గృహములందు జన్మించి పూర్వవాసనా బలముచే తిరిగి యత్నమొనర్చి యోగసిద్ధుఁడగును.

యోగియే తపస్వులకంటెను, శాస్త్రజ్ఞానులకంటెను శ్రేష్ఠుడు. యోగులందరిలో మనస్సును సదా నాయందు లగ్నమొనర్చి ధ్యానించువాడు మిక్కిలి ఉత్తముడు. కాబట్టి అర్జునా, నీవట్టి ధ్యానయోగివి కమ్ము.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్యశ్లోకములు.

1, 3, 5, 7, 8, 11-14, 17, 24, 25, 29,

35, 37, 40, 45, 46, 47.

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

విజ్ఞానయోగము

సప్తమ అధ్యాయము: సారాంశము

ప్రధాన విషయము:—

శాస్త్రముల వలన తెలియదగిన విశేషజ్ఞానము విజ్ఞానము. లేక అనుభవము వలన పొందదగిన జ్ఞానము. ముక్తినిగోరువారు ఎఱుగదగిన ఆత్మజ్ఞానమును విజ్ఞానము అందురు. దీనిని గూర్చి ఈ అధ్యాయమున బోధింపబడినది.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు:—

పరా అపరా ప్రకృతులు—పరమాత్మ స్థితి—అన్యదేవతారాధన—భగవన్మహిమ.

సారాంశము

అర్జునునకు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా! అనుభవపూర్వకమైనదియు, సంపూర్ణముగ నన్ను తెలిసికొనుటకు వీలైనదియు, మోక్షమును సంపాదించునదియునగు జ్ఞానమును నీకుపదేశించెదను వినుము. వేలాది మనుజులలో ఎవనికో యొకనికి మాత్రమే ఈ జ్ఞానపిపాస కలుగును. అట్టి జ్ఞానపిపాసువులలో ఎవనికో ఒకనికి మాత్రమే నా యథార్థతత్త్వము తెలియును.

నా ప్రకృతి రెండు విధములు. ఆకాశము, నీరు, గాలి మున్నగు జడరూపమైనది మొదటిది; ఇది అపరాప్రకృతి. దీనికంటె శ్రేష్ఠమైనది రెండవది; జీవరూపమైన పరాప్రకృతి. ఇవి రెండును ప్రాణికోటుల ఉత్పత్తికి కారణములు. ఇట్లే జగత్ప్రళయమునకు కూడ నేను కారకుఁడను.

ఈ జగమునందు నాకంటె వేఱైనది ఏమియు లేదు. సర్వలోకములు నాయందే యున్నవి. జలములోని రుచి, సూర్యచంద్రుల కాంతి, వేదము లందలి ఓంకారము, ప్రాణికోటులలోని జీవము నేనే. ఆ ప్రాణులకు మూలహేతువును నేనే. సత్త్వరజస్తమోగుణములకు వశమై ప్రాణికోటులు అవివేకమునఁబడి నన్ను తెలిసికొనలేకున్నవి. ఈ త్రిగుణసంబంధమైనదే మాయ. వీనికి అతీతుఁడనైన నన్ను శరణు పొందినవారే ఈ మాయను దాటగలరు. ఈ మాయకు వశమై అజ్ఞానమునకు లోఁబడినవారు నా దరికి రాలేరు.

నా భక్తులు నాలుగు తెఱఁగులుగ నున్నారు. వారు 1. ఆపదలో నున్నవారు. 2. ధనమును కోరువారు. 3. నా తత్త్వము నెఱుఁగగోరువారు. 4. జ్ఞానము నందభిలాషగలవారు. వారందఱిలో నాయందు ఏకాగ్రభక్తిగల జ్ఞానియే శ్రేష్ఠుఁడు, నాకు ప్రియుఁడు. అనేక జన్మముల సాధనాఫలితముగనే జ్ఞానము లభించును. అట్టి జ్ఞానులైన మహాత్ములరుదు. వారికి జగమంతయు వాసుదేవమయముగనే కన్పించును.

పూర్వజన్మవాసనలు వదలలేని కొందఱు కోరికెలతో ఇతర దేవతలనే ఆరాధించుచుందురు. ఎవరే దేవతల నారాధించినను వారికి గల శ్రద్ధను కలుగజేయువాఁడను నేనే. నేను విధించిన ఫలితములనే వారు వారి దేవతల వలన పొందుదురు. ఆ ఫలితము లశాశ్వతములైనవే. అన్యదేవతాభక్తులు ఆ దేవతలను చేరుచుందురు; కాని, నా భక్తులు శాశ్వత మోక్షస్థానమైన నన్నే చేరుదురు.

మాయ అడ్డుగా నుండుటవలన జ్ఞానశూన్యులు నన్నెఱుఁగలేరు. నన్ను సామాన్యునిగనే యెంచుచుందురు. భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములలో

నున్నవన్నియు నాకెఱుకయే. ఇతరు లెఱుగరు. కష్ట సుఖ భావరూపమైన మాయామోహములు జనులకు పుట్టుకతోనే కల్గుచున్నవి. పుణ్యకర్మముల వలన పాపములను నశింపఁజేసికొనినవారు అజ్ఞానమునుండి ముక్తులగుచున్నారు.

జరామరణములనుండి ముక్తిఁగోరుచు నన్నాశ్రయించి ప్రయత్నపరులైనవారే కర్మమును గూర్చియు, బ్రహ్మమును గూర్చియు పూర్తిగా తెలిసికొనఁగల్గుచున్నారు. అట్టి వారికే చిత్తనిగ్రహము వలన, మృత్యువేళను గూడ అధిభూతము, అధిదైవము, అదియజ్ఞములతో గూడియున్న నన్ను మనస్సున గుర్తింపఁగల శక్తి అలవడుచున్నది.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

3, 13, 16, 17, 19, 30

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

ఎనిమిదవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

అక్షరమనగా నాశములేనిది. నాశరహితమగు పరబ్రహ్మమును గూర్చి ఈ యధ్యాయమున తెలుపబడినది.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

బ్రహ్మము, అధ్యాత్మ మున్నగు వానిని గురించి పార్థుని ప్రశ్నలు, శ్రీకృష్ణుని సమాధానములు—మరణకాల పరిస్థితి, ప్రణవోపాసన—సృష్టి లయములు—భగవానుని స్వరూపము—శుక్ల (జ్ఞాన) కృష్ణ (అజ్ఞాన) మార్గములు — యోగమాహాత్మ్యము.

సారాంశము

వెనుకటి అధ్యాయాంతమున శ్రీకృష్ణుఁడు నుడివిన బ్రహ్మము, అధిభూతము, అధియజ్ఞుడు మున్నగువానిని గూర్చియు ముఖ్యముగా మనుజుఁడవసాన సమయమున పరమాత్మను స్మరించుచు, పరమాత్మను చేరగలుగు విధానమును గూర్చియు నెఱుఁగగోరి అర్జునుఁడు ప్రశ్నింపగా శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

అర్జునా! నాశవంతమైన గుణము కలది అధిభూతము. నాశరహిత మైనది పరబ్రహ్మము. ఆ బ్రహ్మము యొక్క అంశయే అన్ని ప్రాణులయందు జీవరూపముననున్న అధ్యాత్మ. ఆవిరాట్పురుషుఁడే అధిదైవము దేహ మందుండు అధియజ్ఞుఁడను నేనే.

మృత్యుకాలమున మనుజులెట్టి యాలోచనలతో నుందురో మరణా నంతరమున వారలారూపములనే పొందుదురు. నన్నే స్మరించుచు శరీరమును వీడు నరుఁడు నన్ను తప్పక పొందగలఁడు. అందుచే అర్జునా నీవు సర్వ కాలములయందును నన్నే స్మరించుచుండుము. మరణ సమయమందు మనోనిశ్చలత్వమును కలిగి, కనుబొమల మధ్యదృష్టి నిలిపి పరమాత్మను స్మరించువాఁడు తప్పక ఆ పరబ్రహ్మములో నైక్యమగును. అట్టి మృత్యు సమయమున తక్కిన ఆలోచనలను కట్టిపెట్టి ప్రాణవాయువును శిరముననున్న బ్రహ్మరంధ్రమున జేర్చి, యోగము నభ్యసించుచు 'ఓం' అను ఒక్క ప్రణవ శబ్దమును ఉచ్చరించుచున్న యెడల సర్వోత్తమ మోక్షపదము లభించును. వారికిక లోకమున పునర్జన్మము లేదు.

కలి, ద్వాపర, త్రేతా, కృతయుగములు కలిసి (మొత్తము 43,20,000 సంవత్సరములు) ఒక మహాయుగము. అట్టి వేయి మహాయుగములు బ్రహ్మ కొాక పగలు. ఇంకొక వేయి మహాయుగములు రాత్రి. అట్టివి 100 సంవత్సర ములు బ్రహ్మయొక్క ఆయుపు.

బ్రహ్మ యొక్క పగటికాల మారంభమగునప్పుడు సర్వచరాచరములు సృష్టి యగుచున్నవి. రాత్రి కాగానే అవి లయమగుచుండును. పూర్వ కల్పముననున్న ప్రాణికోటులే మరల మరల జనన మరణము లందు చుండును. ఈ ప్రాణికోటులన్నియు నశించినప్పటికిని, నశింపనట్టి వస్తువు పరమాత్మ యొకటి యున్నది. అదియే నేను. అన్యచింతలేని భక్తివలననే ఆ పరమపదసిద్ధి లభించును.

జగమునందు జ్ఞాన అజ్ఞాన మార్గములు శాశ్వతమైనవి. ఒకటి (జ్ఞానము) మోక్షప్రాప్తికి మార్గము చూపును; వేఱొక దానివలన జనన

మరణ భూయిష్ఠమగు సంసారబంధమే యెడతెగక కల్గుచున్నది. ఈ మార్గ ముల నిజతత్త్వముల తెలిసికొనిన మనుజుఁడే యోగి. అట్టి యోగి తపో దానములు. వేదాధ్యయనము వలన లభించు దానికన్న అధిక పుణ్యమునే పొంది బ్రహ్మపదమును పడయును. అర్జునా! నీవును ఆ జ్ఞానమునే పడయగల ధ్యాననిష్ఠను నిరంతరము కలిగియుండి, అట్టి యోగివి కమ్ము.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

5, 8, 13, 22 26, 27

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగము

తొమ్మిదవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

అన్ని విద్యలలోను అధ్యాత్మజ్ఞాన విద్య శ్రేష్ఠమైనది. కనుకనే అది రాజవిద్య యనఁబడినది. మఱియు, పూర్వకాలమున ఇక్ష్వాకుఁడు, జనకుఁడు మొదలైన రాజఋషులందఱు దీని నభ్యసించి తరించిరి. ఆ విద్య మోక్ష ప్రాప్తికి సులభసాధనములైన రహస్యములను కూడ బోధించును. అవియే ఈ అధ్యాయమునందు ప్రస్తావింపఁబడినవి.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

భగవానుని స్వరూపము — ప్రపంచోత్పత్తి—స్వర్గఫలము — నిష్కామ కర్మ మహిమ.

సారాంశము

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడిట్లు పలికెను.

అర్జునా ! నీ వసూయలేనివాఁడవు. ఆ కారణముచే సంసారబంధముల నుండి ముక్తినిచ్చునట్టి విద్యను గూర్చి నీకు తెలిపెదను. ఇది అతిరహస్య మైనది. అనుభవపూర్వకముగ దీనిని తెలిసికొనవచ్చును. ఆచరణకు కూడ నిది బహు సులభమైనది. దీనిని తెలిసికొనుటయందు శ్రద్ధ లేనివారు శాశ్వతముగ సంసారబంధమున బడుచున్నారు.

ఇంద్రియముల కగోచరుఁడనై జగమునందంతటను నేను నిండి యున్నాను. నాకు స్వాధీనమందున్న మాయాప్రకృతి వలన ఈ భూతజాలము లన్నియు సృష్టి యగుచున్నవి. బ్రహ్మకల్పాంతమున ఈ ప్రాణికోట్లన్నియు ఆ ప్రకృతిలోనే లీనమగుచున్నవి. కల్పాదిని అవి మరల జనించుచున్నవి. ఇట్లే భూతకోటులు ప్రకృతివశమయి జననమరణములు పొందుచున్నవి. ఈ ప్రాణికోటులన్నియు నాయందే యున్నవి. అవి నా యంశగా మాత్ర ముండుటచే నేను వానియందు లేను.

నేను సృష్టికార్యమున కధ్యక్షుఁడనే. మాయాప్రకృతివల్ల నీసృష్టియు, జగచ్చక్రము, నడచుచున్నవి. ఇది నా యోగమహిమ. దీని నెఱుఁగక ఈ దేహముతోనున్న నన్ను సామాన్య మానవునిగనే అవివేకులు తలఁచు చున్నారు. వారు రాక్షసగుణము కలిగిన వ్యర్థజీవులే. దైవగుణములు కలిగిన పుణ్యాత్ములు సర్వభూతకోటికి ఆదికారణుఁడనియు, అవ్యయుఁడననియు నన్నెఱిఁగి పరమభక్తులై దృఢనిశ్చయముతో నన్ను సేవించుచున్నారు. జీవుడు, పరమాత్మ ఒకటేయను అద్వైతభావముతో కొందఱును, మఱి కొందఱు నన్ను తమకంటె వేఱైన దైవమునను ద్వైతభావమున గూడ పూజించుచున్నారు.

ఈ జగత్తునకు తల్లి, తండ్రి, రక్షకుఁడు, ప్రభువు, సృష్టి స్థితి లయములు, యజ్ఞము, యజ్ఞద్రవ్యములు, ఎండవానలు, అవ్యయమైన 'సత్' అశాశ్వతమైన 'అసత్' పదార్థములన్నియు నేనే.

కొందఱు వేదములలో చెప్పబడిన యజ్ఞము లొనర్చి స్వర్గసౌఖ్యము లను పొందుచున్నారు. వారి పుణ్యము క్షీణించిపోవగానే వారు తిరిగి భూలోకవాసమునకే వచ్చుచున్నారు. వారికీ జనన మరణములు తప్పవు. నిజమునకీ యజ్ఞకర్మములకు ప్రభువును నేనే. వానిని వారెఱుగఁక మోక్షమును పొందలేకున్నారు.

అన్యచింతలేని ఏకాగ్రభక్తితో నన్ను పూజించువారి యోగక్షేమము లను నేను కాపాడెదను. వారు నన్నే పొందుదురు నిర్మలాంతఃకరణతో

వారు సమర్పించు పూవునైనను, పండునైనను, పత్రమైనను తుదకు జలమ్మై నైనను నేను సంప్రీతితో స్వీకరింతును. కావున అర్జునా, నీ వేకార్యము లొనర్చుచున్నను వానిని నాకు సమర్పింపుము. ఇదియే ముక్తిమార్గము.

సకల ప్రాణికోట్లును నాకు సమములే. ఒకరు ఎక్కువ. ఒకరు తక్కువ కారు. మహాపాపియైనను నన్ను భావించి పూజించుచున్నచో అతఁడు శీఘ్రముగ ధర్మాత్ముఁడై ముక్తికర్హుఁడగును. నన్ను శరణుపొందిన నాభక్తు లెన్నటికిని చెడరని ఘంటాపథముగ చెప్పుము. రాజర్షులు విద్వాంసులైన బ్రాహ్మణులే కాదు, ఎవరైనను నన్నాశ్రయించి పరమగతిని పొంద నర్హు లగుదురు. కాబట్టి, అర్జునా! నీవు నన్నే భావించుచు నాకు వినయపూర్వక ముగ నమస్కారము లొనర్చుచు నాయందాసక్తుడవు కమ్ము. నన్నే పొందుదువు.

ఈ అధ్యాయమున ప్రత్యేకముగ సులభసాధ్యములగు సాధనా పద్ధతులు చెప్పబడినవి. నిష్కామకర్మమును అందఱును ఆచరింపవచ్చునని చెప్పబడినది. మహాపాపియైనను ముక్తి పొందుటకు మార్గముపదేశింపబడినది. భక్తుఁడేమిచ్చినను భగవానుఁడు స్వీకరించును. భక్తుని యోగక్షేమములకు భగవానుఁడే బాధ్యత వహించుచున్నాడు. భగవద్భక్తుఁడెన్నటికి చెడిపోవడని కూడ శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు అభయప్రధాన మొసగెను. ఆధ్యాత్మికసాధనలో సులభమార్గములగు ఇట్టి పరమరహస్యములు చెప్పబడిన అధ్యాయమిది.

ఇందలి ముఖ్య శ్లోకములు

11, 21, 22, 26, 29, 31

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

విభూతి యోగము

పదియవ అధ్యాయము : సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

విభూతి యనగా మహిమాతిశయము. ఈశ్వరశక్తియు, ఈశ్వర మహిమాతిశయమును ఇందు వర్ణింపబడినవి.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

భగవన్మహిమ యొక్క ఫలితము. భగవానుఁడు తన మహిమలను విభూతులను వర్ణించుట.

సారాంశము

తన ప్రబోధమును అర్జునుఁడతిశ్రద్ధగ, ప్రీతితో వినుట గ్రహించి శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు మరల నిట్లుపదేశించెను.

అర్జునా! నేను పురాణపురుషుఁడను. నా పుట్టుక దేవతలకు ఋషులకు గూడ తెలియదు. ఈ జగత్ సృష్టికి నేను హేతువును. సప్తఋషులు, మనువులు నా సంకల్పబలమువలననే యుద్భవించిరి. వారి వలన ప్రజోత్పత్తి కలిగినది. బుద్ధి, జ్ఞానము, కష్ట సుఖములు, కీర్త్యపకీర్తులు ఇట్టివన్నియు ప్రజలకు వారి కర్మానుసారము నావలననే కలుగుచున్నవి. ఈ సృష్టి రహస్యము నెఱిఁగి నన్ను పుట్టుకలేనివానిగ, సకల లోకేశ్వరునిగ భావించు వాఁడు పాప విముక్తుఁడగును. మనస్సును ప్రాణములను నాయందు లగ్నము చేసి నన్ను సేవించువారికి జ్ఞానమును కలుగఁజేయుచున్నాను. వారి ఆత్మల

యందే నేనుండి నా అనుగ్రహముచే వారి అజ్ఞానమును నశింపజేయు చున్నాను.

శ్రీకృష్ణభగవానుని గొప్పతన మీ విధముగ వినిన అర్జునునకు పరమ సంతోషము కలిగినది. వెనుక మహాఋషులు చెప్పినదియు శ్రీకృష్ణుని వలన తానిపుడు వినుచున్నదియు నొక్కవిధముగనే యున్నది. అంతయు సత్యమని తోచి శ్రీకృష్ణునితో పార్థు డిట్లనెను. "ఓ కృష్ణా నీ విభూతులను నేనెట్లూహింపగలను? నిన్ను ధ్యానించుట యెట్లు? ఎంత వినినను తనివి తీరుట లేదు. నీ లీలావిభూతులను మరల వినగోరెదను చెప్పు" మని ప్రార్థించెను.

శ్రీకృష్ణుడిట్లు చెప్పెను. "అర్జునా! నా మహత్త్వ మనంతమైనది. కొన్ని ముఖ్యమైన విషయములను మాత్రము చెప్పెదను. సర్వ ప్రాణికోటు లందును అంతరాత్మగా నేనున్నాను. సృష్టి స్థితిలయములు నేనే. సృష్టిలో యెచ్చటెచ్చట సంపద, ఉత్సాహము, శక్తి, కాంతి, సద్గుణములున్నవో అవి యన్నియు నేనే. నా అంశవలననే నేను సర్వలోకము నిండియున్నాను. విష్ణువు (ఆదిత్యులలో నొకడు), సూర్యుడు, మరీచి, చంద్రుడు, ఇంద్రుడు, సామవేదము, బృహస్పతి, స్కందుడు, నారదుడు, ప్రహ్లాదుడు, అశ్వత్థ వృక్షము, వ్యాసుడు, వసంతఋతువు, సముద్రము, అర్జునుడు, వజ్రాయుధము, హిమాద్రి ఇట్టివన్నియు నేనే.

అనంతుడు నిరాకారుడు అయిన పరమేశ్వరుని పూర్తిగ తెలిసి కొనుట మానవులకే గాదు. దేవతలకు కూడ కష్టమే. భగవద్విభూతులకు మహిమలకు అంతమే లేదు. సత్యము, జ్ఞానము, కరుణ, తేజస్సు, తపము మొదలైన సద్గుణములన్నియు ఈశ్వరాంశలే.

ఇంకను విస్తరించుట యేల. అర్జునా! జగత్త్రయము నాలో ఒక అంశమాత్రమే అని యెఱుగుము అని శ్రీకృష్ణుడు ముగించెను.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

2, 5, 10, 11, 20, 41, 42

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

విశ్వరూప సందర్శన యోగము

పదునొకండవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

భగవానుని విశ్వరూప సాక్షాత్కారము అర్జునునికి కలుగుట. ఆ విశ్వరూపము యొక్క వర్ణనము ప్రశస్తి యిందు గలవు.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

అర్జునుఁడు విశ్వరూపమును చూడగోరుట — శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు తన విశ్వరూపమును చూపుట — విశ్వరూపాకృతి — అర్జునుఁడు విశ్వరూపమును స్తుతించుట — విశ్వరూపము యొక్క ఉపసంహారము — విశ్వరూప సందర్శన మహిమ.

సారాంశము

విభూతియోగము వరకు శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పినదంతయు అర్జునుఁడు శ్రద్ధగా వినెను. అది యంతయు సత్యమని తోచినది. భగవానుని మహిమయు విభూతులును అర్జునున కవగతములైనవి. అతని భ్రాంతి యంతయు నశించిపోయినది. "ఓ కృష్ణా! నీ విశ్వరూపము చూడవలెనని యున్నది. నేనందుల కర్హుఁడనైనచో దయయుంచి చూపుము" అని ప్రార్థించెను. శ్రీకృష్ణుఁడంగీకరించి, అర్జునునకు ఆ విశ్వరూపము చూడగల దివ్యదృష్టి నొసఁగి యిట్లనెను. "అర్జునా! విలోకింపుము. అనేక వర్ణములు, ది ఆకారములు, ఆదిత్యులు, రుద్రులు మొదలగు వారందఱు ఉన్న నా విశ్వ

రూపమును చూడుము. ప్రపంచములో నీవు దేనిని చూడదలచినను అవి యన్నియు ఇచ్చట ఒకచో నున్నవి. చూడుము.

అర్జునుఁడు వీక్షించుచున్న ఆ విశ్వరూప మిట్లున్నది. ఆకాశ ప్రమాణమున దివ్యపుష్పమాలలు, దివ్యవస్త్రభూషణములు, దివ్యాయుధ ములు అనేక నేత్రములు, వదనములు, అనేక దృశ్యములు కలిగి సర్వతో ముఖమై యున్నది. ఋషులు, దేవతలు, అశ్వినులు, పితరులు, సిద్ధులు, గంధర్వులు అందఱు అచటనే ఉన్నారు. ప్రపంచమంతయు ఏకస్థమై అచటనే యున్నది. సూర్యాగ్ని ప్రకాశమానమై ఒప్పుచున్న ఆయాకృతికి ఆదిమధ్యాంతములు కన్పించుటలేదు. సిద్ధులు స్తోత్రములు చేయుచున్నారు. రాక్షసులు భయపడి పారిపోవుచున్నారు. భీష్ముడు, ద్రోణుడు, తక్కిన కురువీరులందఱును, పాండవులవైపు వీరులలో కొందఱును, మండుచున్న ఆ విశ్వరూపము యొక్క నోటియందుఁబడి నశించుచున్నారు.

వాడికోరలు గలిగిన నోరు తెఱచుకొని, ఆకాశము నంటుచు, వేయి సూర్యు లొక్కమారు వెలుఁగుచున్నట్లుగానున్న ఆ రూపము ప్రళయవహ్ని వలె మహాతేజోవంతమై యున్నది. ఆ భీకరరూపమును చూచినంతనే అర్జునునకు దేహము గగుర్పొడిచినది. ముచ్చెమటలు పోసినవి భయ కంపితుఁడయ్యెను. కృష్ణా! నీ యీ యాకారమును చూడజాలక ప్రజలు భయపడుచున్నారు. అట్లే నాకును నీ ఆకృతి మహాభయంకరముగా నున్నది. అన్ని వైపులనుండి ప్రజలను పట్టి తినుచున్నావు. ఇంత ఉగ్రరూపుఁడవు నీ వెవరవో చెప్పుమని వేడెను.

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా! నేను కాలరూపుఁడను. ప్రజా సంహారమునకే నే నిచటకు వచ్చితిని. ఇచటనున్న వీరులందఱు నితఃపూర్వమే నాచే చంపఁబడిరి. లెమ్ము. భయపడకుము. యుద్ధమున వీరిని చంపుము. విజయము నీదే. నీవు కేవలము నిమిత్తమాత్రుఁడవే. ఈ శత్రువుల నెల్లరను చంపి రాజ్య సంపద చేపట్టుము కీర్తిమంతుడవు కమ్ము.

అర్జునుడు మరింత భీతి కలిగి, వడవడ వణుకుచు శ్రీకృష్ణునకు మరల మరల నమస్కరించుచు డగ్గుత్తికతో నిట్లనెను. "కృష్ణా! నీవే జగత్ప్రభుండవు, అనంతుండవు, సర్వవ్యాపివి. నీ మహత్త్వ మెఱుంగక మనకు గల పరిచయము కొలంది సఖుండని యెఱుక గూడ నిన్నెన్నియో మార్లు హేళనగ పిలిచితిని, హేళనగ మాట్లాడితిని. నన్ను క్షమింపుము. నీకు నీవే సాటి. ఇదివరకెన్నడును చూడని నీ విశ్వరూపము చూచి సంతోషపడితిని. కాని, నా చిత్తము భయముచే వికలమైనది. ఈ మహా భయంకర రూపమును చూడజాలను. నా శాంతియు ధైర్యము గూడ నశించినవి. శంఖ చక్ర గదాహస్తుండవు, కిరీటధారివి అయిన నీ పూర్వ రూపమునే తిరిగి చూపుము." అని వేడుకొనెను. శ్రీకృష్ణుడంతట తన విశ్వరూపము నుపసంహరించి, పూర్వరూపము దాల్చి యిట్లనెను.

"అర్జునా! నా యోగబలముచే నా విశ్వరూపమును నీకు చూపితిని. ఇంతకు పూర్వమెవరును దీనిని చూడలేదు. ఈ రూపమును చూచుటకు దేవతలెంతయో ప్రయత్నించుచుందురు. ఈ విశ్వరూప దర్శనము లభించుట చాల కష్టము. దాన తపో యజ్ఞములు, వేదాధ్యయనము వలనను కూడ లభింపదు. నాకు ప్రీతికరములైన పనులొనర్చుచు నన్నే పరమగతిగా నెంచి, అన్యచింతలులేని ఏకాగ్రభక్తితో నన్ను సేవించుటయే ఈ విధమైన రూపమును వీక్షించుటకును, నన్ను పొందుటకును మార్గము.

మాయావృతమైన హృదయము, మనస్సు కల వానికి పరమాత్మ తత్త్వమును గ్రహించు శక్తియు అతని దివ్యరూప దర్శనమును లభింపవు. భగవానునియందు అచంచల భక్తిప్రపత్తులు గలవారికే భగవత్కృప వలన దివ్యదృష్టియు, దివ్యరూప దర్శనము లభ్యమగునని ఈ యధ్యాయము వలన తెలియుచున్నది.

ఈ అధ్యాయమునందలి ముఖ్య శ్లోకములు

5, 6, 7, 8, 32, 33, 54, 55

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

భక్తియోగము

పన్నెండవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

పరమాత్మయందుండవలసిన భక్తిని గూర్చి చెప్పునది భక్తియోగము. భక్తిభావము, భక్తుని లక్షణము లిందు విపులముగ వర్ణింపబడినవి.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

సగుణ నిర్గుణోపాసనల యందలి తారతమ్యము — భక్తిసాధన — భక్తుని లక్షణములు.

సారాంశము

వెనుకటి పదునొకండధ్యాయములలో శ్రీకృష్ణభగవానుడు చాల చోట్ల ఆత్మజ్ఞానమును గూర్చి బోధించుచు, తుదకు తన విశ్వరూపమును చూపి ముముక్షువునకు తనయందు అచంచల భక్తి ముఖ్యావసరమని నుడివెను.

అర్జునున కొక సందేహము కలిగినది. "కృష్ణా! కొందఱు నీ రూప లక్షణములందు మనస్సును లగ్నముచేసి నిన్నుపాసింతురు. కొందఱు అవ్యయుడు అగోచరుడైన బ్రహ్మముగా నిన్ను ధ్యానింతురు. వీరిలో ఎవరు ఉత్తమయోగు" లని ప్రశ్నించెను.

శ్రీకృష్ణభగవానుడిట్లు చెప్పెను.

"నాయందు చిత్తము చేర్చి నన్నుపాసించువాడే ఉత్తముడు. నిర్గుణ బ్రహ్మమునం దాత్మ నిలుచుట కష్టము. ఇంద్రియనిగ్రహులై, అన్నిటను

సమబుద్ధితోనుండి పరమాత్మను ధ్యానించు వారందరు నన్ను పొందుచున్నారు. ఏకాగ్రభక్తి కలిగి సర్వకర్మములను నాయందు సమర్పించువారిని జనన మరణ బంధములనుండి విముక్తుల జేయుచున్నాను. కావున అర్జునా! నీ మనోబుద్ధులను నాయందు లగ్నముచేసి నీవును అట్లు చేయుము.

మనస్సును స్థిరముగా నాయందు నిలుపలేకపోయిన యెడల క్రమముగా దాని నభ్యాసము చేయుము. అది కాకపోయిన భగవానునికి ప్రియకరములైన కార్యములను చేయుము. అదియు అసాధ్యమైనచో నన్ను గూర్చిన యోగమవలంబించుచు నీ నిత్యకర్మములను నాకు సమర్పింపుము. సరిగా తెలియని సాధనముకంటె జ్ఞానసంపాదన మేలు. జ్ఞానముకంటె భగవద్ధ్యానము, అంతకంటె కర్మఫలత్యాగమును చేయుట మేలు. దీని వలన చిత్తశాంతి లభించును.

భక్తునకు కావలసిన ముఖ్య లక్షణములను కూడ వినుము. ఏ ప్రాణి యందును ద్వేషము లేకపోవుట, కరుణ స్నేహభావమును కలిగియుండుట — ఇంద్రియ నిగ్రహము — ఓర్పు — చెడ్డతనము లేకపోవుట — నిర్భయము — శరీరమున మనస్సున శుచిత్వము — కార్యదక్షత — కోరికలు లేకపోవుట — శత్రు మిత్రులు సుఖదుఃఖములు ఇట్టివానియందు సమదృష్టి — తటస్థముగా నుండుట — మనసున వ్యాకులతలేక సంతోషముగా నుండుట — కల్గినదానితో తృప్తి — తానే చేయుచున్నానను కర్తృత్వభావము లేకపోవుట — నేను నాది అను అహంకార మమకారములు లేకపోవుట — ఒక నివాసమనునది ప్రత్యేకముగా లేకపోవుట.

ఈ సద్గుణములు కలిగి దృఢనిశ్చయులై మనోబుద్ధులను నా కర్పించి, నేనే గతియను సంపూర్ణ విశ్వాసముతో మోక్షసాధకములగు ఈ ధర్మములనెల్ల యథావిధిగ నాచరించువారు నాకు పరమభక్తులు. నాకు అత్యంత ప్రియులు.''

ఈ అధ్యాయమునందలి ముఖ్య శ్లోకములు

1, 2, 18, 19, 20

గీ తా మృ త ము

శ్రీ మ ద్భ గ వ ద్గీ త

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ విభాగయోగము

పదుమూడవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్ర ధా న వి ష య ము :—

క్షేత్రమనగా శరీరము. అందున్న జీవుఁడే క్షేత్రజ్ఞుఁడు. క్షేత్రము నాశవంతమైనది; అనిత్యము. క్షేత్రజ్ఞుఁడు అవినాశి, పరమాత్మస్వరూపము. ఈ రెంటి యొక్క లక్షణముల గూర్చి, విభజనమును గూర్చి పరమాత్మ నెఱుఁగు జ్ఞానమును గూర్చియు నీ యధ్యాయమున తెలుపఁబడినది.

ఇ ం ద లి ము ఖ్యాం శ ము లు :—

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞుల స్వభావనిర్వచనము — జ్ఞానము, జ్ఞేయము, ప్రకృతి, పురుషుల లక్షణములు — పరమాత్మ దర్శనము.

సా రాం శ ము

క్రిందటి అధ్యాయమున సగుణోపాసన, భక్తిని గూర్చి వినిన అర్జునుఁడు పరమాత్మ నెఱుఁగు జ్ఞానమును తెలిసికొనగోరి, క్షేత్రము క్షేత్రజ్ఞుఁడు, జ్ఞానము జ్ఞేయము, ప్రకృతి పురుషుఁడు వీనిని గురించి చెప్పుమని వేడగా శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెను.

శరీరమే క్షేత్రము. క్షేత్రజ్ఞానము కలవాడు క్షేత్రజ్ఞుఁడు. నేనే క్షేత్రజ్ఞుడనగు పరమాత్మను. వీనిని గూర్చి తెలియజేయునదియే జ్ఞానము, పంచభూతములు, ప్రకృతిమాయ, మనస్సు, బుద్ధి, సుఖదుఃఖాదిభావములు.

రాగద్వేషములు, అహంకారము కలిగియున్నదే క్షేత్రము. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞుల గూర్చిన విషయము బ్రహ్మసూత్రములందును, వేదములందును కలదు. అనేక ఋషులు గూడ వీనివి గూర్చి చెప్పిరి.

అహింస, సౌమ్యవర్తన, ఆత్మనిగ్రహము, భూతదయ, శుచిత్వము, గురుసేవ, వైరాగ్యము, నిస్సంగత్వము, రాగద్వేషరాహిత్యము, భగవద్భక్తి మున్నగు సద్గుణములు జ్ఞానసాధనములు. వానికి విరుద్ధమైన గుణములే అజ్ఞానము.

అత్యుత్తమమైనది, తెలిసికొనదగినది అయిన వస్తువే పరమాత్మ, జ్ఞేయము. ఆ పరమాత్మ ఆద్యంతములులేనిది, సర్వవ్యాపి, సర్వరక్షకుఁడు, సర్వభూతములందును వేర్వేఱుగనున్నట్లు కనుపట్టినను అవిభక్తమైనది. సదసత్తులకు అతీతమైనది. సకల శరీరములను ప్రపంచమునంతయు చైతన్య తేజోవంతముగ చేయునది గూడ అదియే.

భగవంతుని శక్తికే ప్రకృతి (మాయ) అని పేరు. ప్రకృతి సర్వసమర్థమైనది. పురుషుఁడు (జీవుఁడు) ప్రకృతి నెఱిఁగిన పరమాత్మ. ఇవి రెండును ఆదిలేనివి. సత్త్వము, రజము, తమము అను త్రిగుణ భావములు ప్రకృతి వలననే కలుగుచున్నవి. అందుగల ఆసక్తియే సంస్కార ఫలములై జీవునకు ఉత్తమ, నీచజన్మములు కలుగఁజేయును. ఈ పురుషుఁడే సకల జగత్సాక్షి. జగత్ప్రభువు అయిన పరమాత్మరూపము. దేహ మందున్నప్పటికి నిర్వికారి, నిర్గుణుఁడు అగుటచే, దేనికిని తాను కర్తగాడు. కర్మఫలములు వాని నంటవు.

ఇట్టి పరమాత్మ దర్శనమును కొందఱు ధ్యాననిష్ఠవలనను, కొందఱు నిష్కామ కర్మయోగముచేతను, కొందఱు జ్ఞానయోగముచేతను పొందు చున్నారు. ఈ యోగానుష్ఠానమెఱుగనివారు పండితులైన వారివలన విని పరమాత్మనుపాసించి ముక్తులగుచున్నారు.

జగత్తునగల స్థావర జంగమ పదార్థములన్నియు ప్రకృతి పురుష సంయోగము వలన పుట్టుచున్నవి. సర్వ భూతములందును సముడుగా నుండి, భూతములన్నియు నశించినను నాశరహితుఁడుగానున్న ఈశ్వరు నెఱుఁగుటయే ఆత్మదర్శనము.

ప్రకృతియే అన్ని కార్యములకు కర్త. దేహములందున్నను పరమాత్మ కర్త కాదు. ఆతనిని కర్మఫలములంటవు. ఈ భూతకోటు లన్నియు పరమాత్మయందుండి, పరమాత్మ వలననే విస్తరించు చున్నవి.

అర్జునా! ఈ పై జెప్పిన విధముగా జ్ఞానదృష్టితో క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞుల గూర్చియు, ప్రకృతి పురుషులను గూర్చియు, జ్ఞానము జ్ఞేయములను గూర్చియు తెలిసికొనినవారు నాకు భక్తులై మోక్షార్హులై నన్నే పొందుచున్నారు.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

2, 7-12, 20, 25, 26, 27, 29, 32, 35

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

గుణత్రయవిభాగయోగము

పదునాల్గవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

సత్త్వరజస్తమములను త్రిగుణములు, వాని స్వభావము, జీవుని ఎట్లవి లోబరచుకొనుచున్నవియు, ఈ త్రిగుణప్రభావము వలన గలుగు ఫలితములును. ఈ త్రిగుణములను జయించినవాని లక్షణములును, ఇందు చర్చింపబడినవి.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు —

జగదుత్పత్తి, త్రిగుణముల స్వభావ నిర్ణయము, వాని వలన కలుగు ఫలితములు, త్రిగుణాతీతుని లక్షణములు.

సారాంశము

సకల మునీంద్రులును ఏ జ్ఞానము నెఱిగి పునర్జన్మములేని మోక్షమును పొందిరో అట్టి ఉత్తమ జ్ఞానమును గూర్చి శ్రీకృష్ణుఁ డరుసునకిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా ఈ ప్రకృతి నాయొక్క మహత్తత్త్వము. భూతకోటికి మూలమైన ఉత్పత్తిస్థానము, తల్లియు ఇదియే. భూతకోటి ఉత్పత్తికి కారణుఁడైన తండ్రిని నేనే.

ప్రకృతి వలననే సత్త్వరజస్తమోగుణములు సంభవములై ఆ గుణముల ప్రభావముచే దేహమునందు జీవుని బంధించుచున్నవి. ఈ మూడింటిలో

సత్త్వగుణము నిర్మలమైనది. దేహికి జ్ఞానమును సుఖమును కలుగఁ జేయును. రజము వలన కర్మాసక్తి, లోభము కలుగుచున్నవి. తమోగుణము జ్ఞానమును కప్పిపైచి, బుద్ధిమాంద్యము, అవివేకము, సోమరితనము, నిద్ర, ప్రమాదములు మున్నగునవి కలుగఁజేయుచున్నది. ఈ మూడింటిలో ఒక గుణము ప్రబలమై వృద్ధియందుండగా తక్కిన రెండును అణఁగి యుండును.

మరణ సమయమున సత్త్వగుణము బలమైయున్నచో పుణ్య లోకములును, రజము బలమైయున్నచో తిరిగి మానవ జన్మమును, తమము బలమైయున్న యెడల అధోగతులు కలిగి నీచజన్మములు ప్రాప్తియగును. ఈ మూడు గుణములను జయించి వీని కతీతుఁడైన మనుజుఁడు జనన మరణ సంయుతమగు సంసారమునుండి తరించి ముక్తుడగుచున్నాడు.

ఈ విషయము వినిన అర్జునునికి మోక్షమును పొందఁగోరిన మానవుఁడీ త్రిగుణముల నెట్లతిక్రమించగలుగునో, అతని స్వభావవర్తనము లెట్లుండునోయని తెలిసికొనుటకు కోరిక కలిగినది. శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డిట్లు చెప్పెను.

త్రిగుణాతీతుని స్వభావ మీ విధముగా నుండును.

అతడు తనకు సంప్రాప్తమైన సత్త్వగుణ సంబంధమగు సౌఖ్యమును గాని, రజోగుణభూతమైన కర్మాసక్తిని గాని, తమోగుణ సంబంధమైన అజ్ఞానమును గాని, ద్వేషింపడు. అవి లేనప్పుడు వానిని కాంక్షింపడు. సుఖ దుఃఖములు, ప్రియాప్రియములు, శత్రు మిత్రులు, మట్టి, బంగారము వీని అన్నిటియందును అతనికి సమదృష్టి ఉండును. చాంచల్యములేని స్థిర చిత్తముతో, భక్తినిష్ఠుఁడయి నన్ను సేవించుచు పరమాత్మ సాయుజ్యము పొందును. శాశ్వతమైన ధర్మమునకు, అవ్యయమైన మోక్షస్థితికి, అత్యుత్తమ మైన ఆనందనిధికి నేనే ఆశ్రయస్థానము. పై జెప్పిన లక్షణములు గలిగి, త్రిగుణాతీతుడైన భక్తుఁడు నా సాయుజ్యమును నిశ్చయముగ పొందు చున్నాడు.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

3, 5, 14, 15, 22-25, 26

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

పురుషోత్తమప్రాప్తియోగము

పదునైదవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

పురుషోత్తముఁడనగా పరమాత్మ. పురుషోత్తముని స్వభావము, అతని అంశలు — పురుషోత్తమప్రాప్తికి మార్గములు ఇందు చెప్పబడినవి.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

సంసార వృక్షము, జీవాత్మ, భగవన్మహిమ, క్షరాక్షరపురుషులు.

సారాంశము

పరమాత్మయైన పురుషోత్తముని పొందు మార్గమును గూర్చి శ్రీకృష్ణ భగవానుఁడు అర్జునునకిట్లు తెలిపెను.

వేళ్ళుపైకి కొమ్మలు క్రిందికిని వ్యాపించిన అశ్వత్థవృక్షము వంటిది ఈ సంసారము. త్రిగుణముల వలనను ఇంద్రియ విషయముల వలనను ఈ సంసారవృక్షము ప్రబలమై యున్నది. ఇది మర్త్యలోకమున బలముగా వేళ్ళు తన్నియున్నది. దీని రూపస్వభావముల యదార్థతత్త్వము ప్రజలకు తెలియదు. పరమాత్మను ధ్యానించుచు, నిస్సంగులును, రాగద్వేషాది ద్వంద్వరహితులునై, నిశ్చలవైరాగ్యమున ఈ సంసారవృక్షమును నిర్మూలించి ముక్తిమార్గము వెదకుటయే మానవులకు తరణోపాయము. అదియే అవ్యయమైనదియు పునర్జన్మములేని స్థానము.

అదియే నాయొక్క పరంధామపదము. దాని మహాప్రభావము ఊహింపశక్యము గాదు. సూర్య చంద్రాగ్నుల తేజమైనను దానిని ప్రకాశించు నటుల చేయలేదు. నా అంశయే ప్రాణికోటులలో జీవుఁడై దేహములందుండి ఇంద్రియముల నాకర్షించి అవి యొనర్చు మంచిచెడ్డల ననుభవించుచుండును. జీవుఁడు శిథిలమైన దేహమును విడచి మఱియొక దేహమున ప్రవేశించు నపుడు ఈ మంచిచెడ్డలే వానితో పోవును. ఇట్టి జీవాత్మను యత్నపరులైన జ్ఞానులు, యోగులే కాని, అజ్ఞానులైన మూఢులు యెంత యత్నించియు తెలిసికొనలేరు.

అర్జునా! సూర్య చంద్రులందును అగ్ని యందునుగల తేజము నాదే. నేనే భూమియందుండి ప్రాణికోటుల ధరించుచున్నాను; చంద్ర రూపమున సకల సస్యములను ఓషదులను పోషించుచున్నాను; ప్రాణికోటుల దేహములలో జఠరాగ్నినై వారు తిను ఆహారమును జీర్ణము చేయుచున్నాను; సకల ప్రాణికోటుల హృదయములందును జ్ఞానదాయకుఁడనై ఉన్నాను. నన్ను జ్ఞానము వలననే తెలిసికొనగల్గుదురు. నేను వేదవేద్యుఁడను.

ఈ లోకమున క్షరుఁడు అక్షరుఁడని ఇరువురు పురుషులు కలరు. ప్రాణుల దేహమే క్షరుఁడు. దేహమందున్న జీవుఁడే అక్షరుఁడు. వీరికన్న వేఱై ఉత్తముఁడై సర్వ వ్యాపియు సర్వేశ్వరుఁడైన పురుషోత్తముఁడు కలఁడు. ఆతఁడే పరమాత్మ. నేనే ఆ పరమాత్మను. నన్ను ఇట్లు పురుషోత్తమునిగా తెలిసికొనగలిగిన నరుఁడే సర్వజ్ఞుఁడై సర్వవిధముల నన్ను ఉపాసించుచుండును. అతి రహస్యమైన ఈ శాస్త్రమును గ్రహింపఁగల్గినవాడే చరితార్థుఁడు.

అర్జునా! నీవును ఆ పురుషోత్తము నెఱుఁగ గలిగిన జ్ఞానివై ధన్యుఁడవుకమ్ము.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

3, 4, 6, 10, 16, 18, 19

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

దైవాసుర సంపద్విభాగయోగము

పదునారవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

దైవసంబంధమైన గుణసంపదను, అసుర (రాక్షస) సంబంధమైన గుణసంపదను విభజించి తెలుపు అధ్యాయమిది. దైవగుణసంపద సాధకుని భగవంతుని సమీపమునకు చేర్చుచుండగా, అసురగుణసంపద శాశ్వత సంసారబంధ కారణమై జీవుని నరకము పాలుజేసి అంతకంతకు అధోగతికి తీసికొని పోవుచున్నది. అసురగుణములైన కామక్రోధ లోభములను త్యజించిననే గాని జీవునికి ముక్తి లేదు.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు :—

దైవగుణములు — అసురగుణములు — వాని యొక్క ఫలితములు నరకహేతువులు. శాస్త్రవిధ్యుక్త కర్మాచరణము.

సారాంశము

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడరునునకిట్లు చెప్పెను.

నిర్భయము — ఇంద్రియనిగ్రహము — సత్యాహింసలు — చిత్తశుద్ధి — వేదశాస్త్రాధ్యయనము — త్యాగము — శాంతి — నిశ్చలమనస్సు— వైరాగ్యము గర్వరాహిత్యము — సత్ప్రవర్తన మున్నగు సద్గుణములు దైవసంపదయందు పుట్టువానికి కలుగుచున్నవి. దంభము — గర్వము — అహంకారము — కామ క్రోధములు — లోభము — విషయలోలత్వము — అన్యాయార్జన — దురాశ —

అంతులేని కోరికలు — ఎంత ఉన్నను తృప్తినందక ఇంకను సంపాదించి కూడబెట్టవలెను, నేనే గొప్పవాడను — అనుకొనుట మున్నగునవి అసుర గుణములు.

ప్రాణికోట్లన్నియు దైవగుణులు అసురగుణులు అని రెండు సృష్టులుగ నున్నవి. దైవగుణసంపద ముక్తికి దారిచూపును. అసురగుణములు సంసారమునందే నరులను బంధించి యుంచును. అసురగుణులకు కార్యాకార్యవిచక్షణ తెలియదు. జగత్తునకు ధర్మప్రమాణములు లేవనియు, ఈశ్వరుడు లేడనియు, స్త్రీ పురుష సంయోగమే సృష్టికాధారమనియు వారు వాదింతురు. అసురగుణస్వభావులు స్వాతిశయులై, కామక్రోధలోభములకు బానిసలై భోగోపజీవనమే లక్ష్యముగానెంచి నీచవృత్తులు కలవారిగానుండి ఉడుకు ప్రజాకంటకులై లోకనాశనము కలుగజేయు ఉగ్రకర్మములను వారు ఆచరింతురు. వారు సర్వవ్యాపియగు పరమాత్మనే ద్వేషించుచు నరకము పాలై, శాశ్వతముగా సంసారమోహమున చిక్కుపడి అంతకంతకు అధోగతి పాలగుదురు. వారెన్ని జన్మములెత్తినను ఏ జన్మమందును భగవత్సాయుజ్యమును పొందలేరు.

అసురగుణములైన కామక్రోధ లోభములు మూడును నరకమునకు ద్వారముల వంటివి. ఈ మూడు దుర్గుణములు ముమ్మాటికి త్యజింపదగినవి. ఈ మూడు దుర్గుణములకు వశముకాని జీవియే పరమపదమును పొందుచున్నాడు.

ఎవడును శాస్త్రోక్త కర్మములను వదలి కామలోలుడై ఇచ్ఛవచ్చినట్లు ప్రవర్తింపరాదు. కోరికలను పెంచుకొనుచు విషయలోలుడయిన వానికెట్టి సౌఖ్యము గాని, సిద్ధి గాని లభింపదు.

కావున అర్జునా! నీవు శాస్త్రోక్త ధర్మము ననుసరించి నిష్కామముగా కర్మము నాచరింపుము. నీవు దైవగుణ సంపదయందు జనించినవాడవు. దుఃఖింపకుము. శాస్త్రవిహిత కర్మానుష్ఠానము నీకు శ్రేయస్సును, సద్గతులను కలుగజేయును.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

1-4, 17, 18, 23, 24

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగము

పదునేడవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

శ్రద్ధ అనగా ఏదైన ఒక విషయమునందు దృఢమైన ఆసక్తి. శ్రద్ధ మూడు విధములు. సాత్త్వికము, రాజసము, తామసము అని. పూర్వ జన్మ సంస్కారఫలమై పురుషుని కేదో విధమైన శ్రద్ధ యుండును. కర్మములందు, ఆహారాది విషయములందు ఎట్టి శ్రద్ధగల వానికెట్టి ఫలము లభించునో ఈ అధ్యాయమందు చెప్పఁబడినది.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు —

త్రివిధ శ్రద్ధలు వాని లక్షణములు. ఆహారము, యజ్ఞము, దానము, తపస్సులయందుగల మూడు తెఱగుల భేదములు. 'ఓం తత్ సత్' పదముల మహత్త్వము.

సారాంశము

శ్రీకృష్ణ భగవానుఁడు క్రిందటి అధ్యాయాంతమున శాస్త్రప్రమాణముల ననుసరించియే కార్యాకార్య విచక్షణతో కర్మము లొనర్పవలెనని బోధించెను. అర్జునున కొక సందేహము కలిగినది. శాస్త్రోక్త విధి కాకపోయినను శ్రద్ధతో గూడిన కార్యాచరణ మెట్టిది అని పార్థుఁడు ప్రశ్నింపగా శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా పూర్వజన్మ సంస్కారముచే అంతఃకరణాను రూపమైన శ్రద్ధ- సాత్త్వికము, రాజసము, తామసము అని మూడు విధములు. ఎవని కే విధమగు శ్రద్ధ గలదో ఆతఁడట్టి వాడగును.

సత్త్వగుణులు దేవతలను, రజోగుణులు యక్షరాక్షసులను, తామస గుణులు భూతప్రేతముల నర్చింతురు. అసురస్వభావులెప్పుడును దంభా హంకారములతో ఉగ్రతపములను జేయుచు దేహమును కష్టపెట్టి అందున్న పరమాత్మనగు నన్నును కృశింపఁజేయుచుందురు

ప్రజలు తిను ఆహారము, ఆచరించు యజ్ఞము, తపము, దానము గూడ మూడు విధములై ఉన్నవి.

ఆయురారోగ్యదాయకమై, బలప్రదమై, ప్రియముగానుండి సారము గలిగిన భోజనపదార్థములు సత్త్వగుణుల కిష్టమైన ఆహారము, ఉప్పు, కారము, పులుపు, ఎక్కువగానుండి దేహమునందు దాహము, రోగము కలుగజేయు ఆహారము రాజసులకు ప్రియము. ఎంగిలైనది, పాసిపోయినది అపవిత్రమైన తిండి తామసుల కిష్టము.

అర్హమైనది, శాస్త్రసమ్మతమైనది, ఫలాపేక్షలేని యజ్ఞము సాత్త్వికము, ఫలాపేక్ష గలిగి చేసిన యజ్ఞము రాజసము. మంత్రము, శాస్త్ర విధానము, అన్నదానము, వదలి చేసినది తామసయజ్ఞము.

సత్యాహింసలు, గురుపూజ, సద్వర్తనము శారీరకమైన తపము. ప్రియము, సత్యము అయిన వాక్కు వాచికతపస్సు. మౌనము, ఆత్మ విగ్రహము, సద్భావము మానసిక తపస్సు. ఇట్లు మూడు విధములుగానున్న తపము మరల మూడు తెఱఁగులు—ఫలవాంఛలేక చేసినది సాత్త్వికము. పరులు తనను మెచ్చుకొనవలెనని దాంభికముగ చేయునది రాజసము. పరులకు విపత్తు కల్గించు కొఱకు మూర్ఖముగా చేయునది తామసిక తపము.

దానము మూడు విధములు. ప్రత్యుపకారము కోరక దేశ కాల పాత్రములు అర్హములని గమనించి చేసిన దానము సాత్త్వికము. ప్రత్యుపకారము ఫలము ఆశించి, మనసులో బాధపడి చేయు దానము రాజసము, దేశకాల పాత్రముల అర్హత చూడక తీసుకొనువారియందు గౌరవములేక, అవమాన పూర్వకముగ చేయు దానము తామసికము.

పరమాత్మ "ఓం తత్ సత్" అను పదములచే నిర్దేశింపబడెను. అవియే పరమాత్మరూపములు. జ్ఞానులు. యజ్ఞములు, వేదములు వాని నుండియే వచ్చినవి. వేదవేత్తలు "ఓం తత్ సత్" అను పదములను భక్తిపూర్వకముగ ముందుగా ఉచ్చరించిన తర్వాతనే యజ్ఞాది సర్వకర్మముల నాచరించుచుందురు. 'ఉన్నది' 'మంచిది' 'శ్రేష్ఠమైనది' అను నర్థము వచ్చుటకు లోకమున 'సత్' అను పదమును వాడుదురు. ఉదా॥ సత్తు. సద్గుణము. సన్మార్గము. అట్లే యజ్ఞాదులందు స్థిరమైన నిష్ఠను సత్ అనియు, శ్రద్ధాభక్తులులేని యజ్ఞాదికర్మములను అసత్కార్యములనియు అందురు. అట్టి అసత్కార్యముల వలన ఇహమునందును, పరమునందును ప్రయోజనము లేమియు లేవు.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

2, 3, 4, 7, 23, 27, 28

గీతామృతము

శ్రీమద్భగవద్గీత

మోక్షసన్న్యాసయోగము

పదునెనిమిదవ అధ్యాయము - సారాంశము

ప్రధాన విషయము :—

మోక్షమనగా విడుదల, ప్రాపంచిక కర్మ బాధలనుండియు — జనన మరణములనుండియు విముక్తి గలిగి పరమాత్మ సాయుజ్యమును పొందుట, వేనిని త్యజించగలిగిన ఈ మోక్షము లభించునో ఆ విషయమును ఇందు తెలుపబడినది,

ఇది గీతయందు తుది అధ్యాయము. మొదటి పదునేడధ్యాయములలో చెప్పఁబడిన కర్మ, జ్ఞాన, భక్తియోగ సంబంధమైన ముఖ్యాంశములను శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు ఈ అధ్యాయమున అర్జునునకు మరల నొక్కి చెప్పి అతని భ్రమనంతయు నశింపఁజేసెను. ఒక విధముగా ఈ అధ్యాయము గీతా సారము అని చెప్పవచ్చును.

ఇందలి ముఖ్యాంశములు —

త్యాగము, సన్న్యాసములను గూర్చిన వివరణము — కర్మాచరణమునకు కారణములు, ఆధారములు — జ్ఞానము, కర్మము, బుద్ధి, ధైర్యము, సుఖము వీని త్రివిధ రూపములు — చతుర్వర్ణముల జనులు — వారి వారి సహజ కర్మములు — బ్రహ్మసాయుజ్యము పొందుట కర్తవ్యతలు — తుది మాటగా అర్జునునకు ఉద్బోధము — గీత యొక్క మహిమ — సంజయుని ప్రశంస.

సారాంశము

స్వామీ! సన్యాసమననేమి. త్యాగమనగా నెట్టిది వీనిని గూర్చి వినగోరుచున్నాను అని అర్జునుఁడడుగగా శ్రీకృష్ణభగవానుఁడిట్లు చెప్పెను.

అర్జునా, ఫలాపేక్షతో జేయు కామ్యకర్మములను త్యజించుట సన్యాసము. సర్వ కర్మఫలములను వదలి ప్రవర్తించుట త్యాగము. అయినను కర్మములందు యజ్ఞ, దాన, తపములు శ్రేష్ఠములైనవి గనుక వీనిని వదలరాదు. కర్మఫలము నాశింపక వీని నాచరించుచుండవలెను.

ప్రకృతిగుణములచే మనుజులను కర్మములకు ప్రేరేచును. కర్మములను విడచుట ప్రాణులకు శక్యముగాని పని. కర్మఫలమును మనసా పరిత్యజించినవాడే త్యాగి. త్యాగఫలసిద్ధి అతనికి లభించును.

వేదాంతశాస్త్రమగు సాంఖ్యమున కర్మాచరణమునకు కారణములయిదు చెప్పబడినవి అవి శరీరములు, ఇంద్రియములు, వృత్తులు, కర్త, దైవము అని. కర్మాచరణమునకు ముఖ్యహేతువులు, ఆధారములు ఏవనగా 1. కర్మసంబంధమైన వస్తువును గూర్చిన జ్ఞానము, 2. తెలియదగిన వస్తువు, 3. తెలిసికొనువాడును. ఈ విషయ మెఱుగఁజాలని మనుజుఁడు అజ్ఞానముచే తానే కర్మములకు కర్త ననుకొనుచున్నాడు.

క్రిందటి అధ్యాయమున త్రివిధములగు యజ్ఞము, దానము, తపములను గూర్చి చెప్పబడినది. అట్లే జ్ఞానము, కర్మము, కర్త, బుద్ధి, ధైర్యము, సుఖము అనునవి గూడ గుణభేదముచే మూడు విధములుగా నున్నవి — సాత్త్వికము. రాజసము. తామసము అని. భగవంతుని సర్వవ్యాపిగను, సర్వభూతములందున్న ఆత్మ ఒక్కటేయనియు, అదియే పరమాత్మయనియు, నెఱిఁగి — మనఃప్రాణేంద్రియములను ధైర్యముగ నిగ్రహింపగలిగి — చేయదగిన విధ్యుక్త కార్యము, చేయదగని అకార్యము విచక్షణతో గ్రహించి — రాగద్వేషములు, ఫలాపేక్షలు, ఆసక్తిలేక కర్మాచరణమొనర్చుట — వాని ద్వారా దుఃఖమును నశింపజేయు శాశ్వత సుఖము

నందుటయు సాత్త్వికమార్గము. మానవు లీ మార్గమున చరించుటకుగల సంకల్పము కలుగఁజేయునదియే సాత్త్వికజ్ఞానము. సాత్త్విక కర్మము, సాత్త్విక కర్తృత్వము, సాత్త్వికబుద్ధి, సాత్త్విక సుఖము. ఇవి ప్రశస్తములు, అనుసరణీయములు. రాజసగుణములు మనుజుని కర్మఫలబంధములందు త్రోయఁగా, తామసగుణములు మనుజుని అజ్ఞానమున గప్పి మూర్ఖుని జేయుచున్నవి. ఈ త్రిగుణములచేతను బంధింపఁబడని వస్తువేదియు లేదు.

మనుజులలో బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులగు నాలుగు వర్ణములవారికిని వారి జన్మాంతరసంస్కారము ననుసరించియున్న స్వభావము వలన పుట్టిన గుణములను బట్టి వారి వారి కర్మములు విభజింపబడి యున్నవి. బ్రాహ్మణులకు శమదమములు, జ్ఞాన విజ్ఞానములు — క్షత్రియులకు శౌర్య ధైర్యములు, దానము, న్యాయపాలనము — వైశ్యులకు కృషి, గోరక్షణ, వర్తకము — శూద్రులకు లోకోపకారములగు వృత్తి సేవయు, ముఖ్య సహజధర్మములు. ఎవరి కర్మమును వారు విధ్యుక్తముగ నాచరించుట వలన జ్ఞానసిద్ధి కలుగుచున్నది. స్వధర్మ నిర్వహణమే భగవదారాధన. పరధర్మమున కంటె స్వధర్మమే సర్వవిధముల శ్రేయోదాయకము.

మనోనిగ్రహుఁడు, సంగరహితుఁడు, కర్మఫల పరిత్యాగముతో కూడిన నిష్కామ కర్మాచరణముచే సిద్ధిని పొందుచున్నాడు. నిర్మలమైన బుద్ధి, రాగద్వేషాది ద్వంద్వములు లేకపోవుట, ఇంద్రియ నిగ్రహము, వైరాగ్యము, ధ్యాననిష్ఠ, సర్వమునందు సమదృష్టి, మున్నగునవి మనుజునకు జ్ఞానసిద్ధిని గలుగఁజేసి బ్రహ్మసాయుజ్యము పొందుటకు అర్హత నిచ్చుచున్నవి.

అర్జునా! నాయందు భక్తితత్పరుఁడై నన్నాశ్రయించియున్న మనుజుఁడే నా వాస్తవతత్త్వమును తెలిసికొనగలిగి అంతమున నాయందు లీనమగుచున్నాడు. అందువలన నీవును ధ్యానయోగివై సర్వ కర్మములను నా కర్పించి నిత్యమును నాయందు నీ చిత్తమును లగ్నము చేసియుంచుము.

అన్ని కష్టములనుండియు దాటగలవు. సర్వ హృదయములందున్న ఈశ్వరుని నమ్మియుండుము. నీకు శాశ్వత పరమపదము లభింపగలదు.

సర్వ భూతకోటుల హృదయములందుండి ఈశ్వరుడు మాయా బలముచే వారిని వారి వారి సంస్కారానుసారముగ కర్మములందు యంత్రపు బొమ్మలవలె త్రిప్పుచుండును. అర్జునా! ఈ విధముగ ప్రకృతి నెవరును అతిక్రమించలేరు. అహంకారముచే నీవు యుద్ధము మానఁదలచినను అది వ్యర్థప్రయత్నమే. నీ ప్రకృతియే నీ సహజకర్మయగు యుద్ధమునకు నిన్ను నియోగించును. నీవు నీ ప్రకృతి కధీనుడవై యుద్ధము చేయకతప్పదు. ఇది అతిరహస్యమైన జ్ఞానము. నీకు ప్రత్యేకముగ చెప్పితిని. నా మాట వినక పోదువా చెడుదువు. కావున ఈ చెప్పినదంతయు నీవు మనసులో చక్కగా విమర్శించుకొనుము. ఆ తర్వాతనే నీ యిష్టమెట్లో అట్లే యొనర్పుము.

శ్రీకృష్ణుడంతతో ఆగలేదు. మఱియొకమారు అర్జునుని గట్టిగా హెచ్చరించదలచి ఇట్లు నొక్కి చెప్పెను.

అర్జునా! నీవు నాకు పరమాప్తుఁడవు. నీ మేలు కోరి ఈ పరమ రహస్యమగు ధర్మమును మరల చెప్పుచున్నాను. ఇది అంతయు సత్యమని శపథము చేసి చెప్పుచున్నాను. వినుము. అన్ని ధర్మములను వదలి నన్నొక్కనినే శరణు పొందుము. నాకు భక్తుఁడవు కమ్ము. నన్నే పూజింపుము. నాకే నమస్కారము లర్పింపుము. నిన్ను నిశ్చయముగా పాపవిముక్తుని జేసెదను. మోక్షార్హుని చేసెదను.

నీకు బోధింపఁబడిన ఈ గీతాశాస్త్రమును దైవభక్తి, తపోనిరతి, గురుసేవ లేనివారి కెన్నడును చెప్పరాదు. ఈ గీతాశాస్త్రమును నా భక్తుల కుపదేశించు మనుజుఁడు నాయందు గల భక్తిచే నన్నే పొందుచున్నాడు. గీతా ప్రచారకుని కంటె నాకు ప్రియ మొనర్చువాడు వేఱొకఁడెవ్వడును లేడు. గీతాధ్యయనము జ్ఞాన యజ్ఞరూపముగ నన్నారధించుటయే. గీతను శ్రద్ధగా వినువారును పుణ్యలోకముల కేగుదురు

అర్జునా ! నా యీ మాటలను శ్రద్ధగా వింటివా ? ఇప్పుడైనను నీ భ్రమ నశించినదా లేదా ? చెప్పుము అని శ్రీకృష్ణుడు ప్రశ్నింపగా అర్జునుఁడు, "హే కృష్ణా ! హే ప్రభూ ! నీ ప్రబోధము వలన నీ అనుగ్రహము వలన నా భ్రమయంతయు నశించినది, జ్ఞానము కలిగినది, సందేహములన్నియు పటాపంచలై పోయినవి. ఇంక నీ యాజ్ఞ ప్రకారమే చేయుదును" అని యుద్ధ సన్నద్ధుడయ్యెను.

* * * * *

వ్యాసమునీంద్రుని వరముచే సంజయునికి దివ్యదృష్టియు, ఎవరికిని కనబడకుండయే యుద్ధభూమి యందు సంచరించి అందలి విశేషములను చూడగలుగు శక్తియు లభించెను. అట్లు గ్రహించిన శక్తిచే సంజయుఁడు యుద్ధ సమాచారములను అంధుఁడగు ధృతరాష్ట్రునకు ఎప్పటికప్పుడు చెప్పుచుండెను శ్రీకృష్ణార్జునుల మధ్య నడచిన ఈ అద్భుత సంభాషణము వినిన సంజయునకు దేహమంతయు పులకించినది. ఆ సంభాషణమును శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపమును మరల మరల తలఁచుకొనుచు తాను పొందిన మహదాశ్చర్యమును, ఆనందమును ధృతరాష్ట్రున కెఱిగించెను.

శ్రీకృష్ణార్జునుల మధ్య జరిగిన ధర్మసంయుత సంభాషణ రూపమైన ఈ గీతాశాస్త్ర మతి పవిత్రమైనది. పుణ్యదాయకమైనది ఎచ్చట యోగీశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుఁడును, ధనుర్ధారియైన అర్జునుడును ఉందురో అచ్చట సంపద, విజయము, ఐశ్వర్యము, నీతియు స్థిరముగా నుండును.

ఈ అధ్యాయమందలి ముఖ్య శ్లోకములు

2, 11, 19, 29, 41, 47, 51–53, 62, 66,

67, 72, 73, 78